

VANGIN OPPIMISPOLKU PORTTI-KOULUTUKSESSA:

Vankien sekä henkilökunnan
kokemuksia ja mielipiteitä

Lindberg, Lilli & Mikkonen, Tuuli

LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULU
TIKKURILA

VANGIN OPPIMISPOLKU PORTTI-KOULUTUKSESSA:
Vankien sekä henkilökunnan kokemuksia ja mielipiteitä

Lindberg, Lilli
Mikkonen, Tuuli
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu 2010

Lilli Lindberg ja Tuuli Mikkonen

Vangin oppimispolku Portti-koulutuksessa: Vankien ja henkilökunnan kokemuksia ja mielipiteitä

Vuosi	2010	Sivumäärä	57
-------	------	-----------	----

Vankeuslaissa vankeuden sisällöksi määritellään ainoastaan vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Normaalisuusperiaatteen mukaisesti vankilaolosuhteiden tulisi vastata mahdollisimman hyvin yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Uusintarikollisuuden ehkäiseminen sekä rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaiseminen ovat rikosseuraamuslaitoksen keskeisimpiä tehtäviä ja alan työtä tulisi ohjata käsitys siitä, että ihmisen on mahdollista muuttua ja kasvaa.

Tänä päivänä yksi vankeinhoidon keskeisimmistä tavoitteista on vankien kuntouttaminen sekä elämänhallinnan lisääminen. Vankien kuntoutus ylipäänsä on hyvin ajankohtainen ja tunteita herättävä aihe, sillä vankilaympäristö luo kuntoutukselle omat haasteensa. Erilaisten kuntoutusmuotojen vaikuttavuutta sekä taloudellisuutta on viime vuosien aikana tutkittu paljon ja tutkimus on herättänyt monenlaista keskustelua vankeinhoidon piirissä.

Tutkimme opinnäytetyössämme Riihimäen vankilassa järjestettävään Portti-koulutukseen osallistuneiden vankien sekä henkilökunnan mielipiteitä ja kokemuksia koulutuksesta. Lisäksi esittelemme vankien koulutusprosessia kuvaavan mallin "Vangin oppimispolku Portti-koulutuksessa". Pohdimme tutkimuksessamme myös koulutuksen vaikutuksia vankien tulevaisuuteen: Onko se herättänyt uusia ammattiajatuksia tai onko vankien opiskelumotivaatio tai elämänhallinta parantunut koulutuksen myötä.

Portti-koulutus on kuntouttavaa ja valmentavaa koulutusta, jolla pyritään parantamaan vankien yhteiskunnassa toimimisen taitoja sekä sosiaalisia valmiuksia. Koulutus sisältää käytännön opetuksen lisäksi teoriaopetusta ja se toteutetaan yhteistyössä Riihimäellä sijaitsevan Hyria-ammattioppilaitoksen kanssa. Koulutus järjestetään Riihimäen vankilan ammattioppilaskoulussa ja se kestää yhden lukukauden (20 ov) kerrallaan.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisin tutkimusmenetelmin ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelimme tutkimukseemme 13:a miesvankia, jotka osallistuivat Portti-koulutukseen keväällä tai syksyllä 2010. Haastattelimme myös viittä työntekijää, jotka olivat jollakin tavalla mukana Portti-koulutuksen toteutuksessa. Aineiston analyysimenetelmänä käytimme aineistolähtöistä analyysia.

Tutkimuksessamme kävi ilmi, että Portti-koulutus koettiin sekä vankien että henkilökunnan taholla erittäin hyväksi ja hyödylliseksi. Koulutusryhmä ympäristönä koettiin kuntouttavaksi ja vankien arjen taitojen todettiin kehittyneen koulutuksen myötä. Koulutus paransi vankien itsetuntoa ja sitä kautta vahvasti vankien elämänhallintaa sekä sosiaalisia taitoja. Koulutuksen myötä vankien kiinnostus sekä kyky suunnitella tulevaisuutta paranivat ja koulutuksen suorittaneet vangit sijoittuivat hyvin työ- tai koulutustoimintaan.

Asiasanat: elämänhallinta, koulutus, kuntoutus, sosiaalinen kuntoutus, vankeinhoito

Lilli Lindberg and Tuuli Mikkonen

Prisoner's learning path in Portti-education: Prisoners' and staff's experiences and opinions

Year	2010	Pages	57
------	------	-------	----

The loss or restriction of freedom is the only punishment which is defined in Finnish prison law. According to the normality principle the conditions in prison should correspond as much as they can to the conditions in society. The most important tasks of Finnish criminal sanctions agency are the prevention of recidivism and cutting the chain of social exclusion which keeps up the delinquency. The vision and trust in people's ability to change and grow should appear in the work in this area.

Prisoners' rehabilitation and the strengthening of their self-regulation is nowadays one of the most important tasks of prison service in Finland. Altogether prisoners' rehabilitation is a very current and emotive subject because prison as an environment creates its own challenges towards rehabilitation. The impressiveness and productiveness of different kinds of rehabilitations have been studied a lot lately and studies have aroused many kinds of conversations among prison service.

In our thesis we examined the prisoners' and staff's opinions and experiences about Portti-education. In addition we present a model "Prisoners' learning path at Portti-education" which describes prisoners' process of rehabilitation. In our study we ponder if the education has had an effect on prisoners' future thinking: Has it provoked any fresh thoughts about future occupation or has prisoners' motivation to study increased or has their self-regulation skills improved because of the education?

Portti-training is a rehabilitation program, which aims at improving skills and social readiness of a prisoner facing the society. In addition to practical training the Portti-training involves theoretical studies and is accomplished by co-operation with Hyria, a multidisciplinary educational institution situated in Riihimäki, Finland. The training duration is one term (20 credits) and is held at Riihimäki prison apprentice school.

The study extract was qualitative and theme interview was used on collecting the data. We interviewed 13 male prisoners who participated Portti-training in spring or autumn 2010. Five employees who were involved in Portti-training were also interviewed. Grounded theory was used on analyzing the data.

The study revealed that Portti-training was found very good and useful among the prisoners and personnel. As an education environment the participating group itself was considered rehabilitating and prisoners' everyday skills developed during the training. The training improved prisoners' self-esteem and thus strengthened their self-regulation and social skills. As a result the prisoners were more interested and capable of planning their future. Prisoners who completed the training placed well in work or education activities.

Key words: self-regulation, education, rehabilitation, social rehabilitation, prison service

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 VANKEINHOIDON HISTORIAA	8
3 VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA KOULUTUS VANKILOISSA	10
3.1 Vankien koulutustausta ja oppimisvaikeudet	11
3.2 Vangit opiskelijoina	12
4 OPISKELU JA KUNTOUTUS RIIHIMÄEN VANKILASSA	14
4.1 Riihimäen vankila	14
4.2 Riihimäen ammattioppilaskoulu	14
4.3 Vangin oppimispolku-hanke	16
4.4 Portti-koulutus	16
5 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ	17
5.1 Aikuissosiaalityö, kuntouttava sosiaalityö sekä sosiaalinen kuntoutus	17
5.2 Elämänhallinta	19
5.3 Ryhmä, ryhmän kehitys sekä ryhmädynamiikka	20
6 TUTKIMUSONGELMAT JA TAVOITTEET	22
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
7.1 Tutkimusmenetelmä	23
7.2 Aineiston hankinta	23
7.3 Aineiston analysointi	25
7.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	27
8 TUTKIMUSTULOKSET	28
8.1 Vankien kokemukset	28
8.1.1 Sisäpiirin tietoa?	28
8.1.2 Hakemisprosessi	29
8.1.3 Hakemisen syyt	30
8.1.4 "Parasta A-luokkaa"	30
8.1.5 Vankilan à la carte vai eväitä tulevaisuuteen?	31
8.1.6 Harvat kritiikin kohteet	31
8.1.7 Toimiva koulutusryhmä	32
8.1.8 Mihin hyötyä koulutuksesta?	34
8.1.9 Valoisa tulevaisuus	35
8.2 Henkilökunnan kokemukset	36
8.2.1 Informaation kolme tietä	36
8.2.2 Hakumenettely	36
8.2.3 Koulutusten aatelineen?	37
8.2.4 Kehitysehdotuksia	38
8.2.5 Ryhmäkoulutuksen kaksi puolta	39
8.2.6 Kehittyvä ryhmä	39

8.2.7 Koulutusten "viisasten kivi"?	40
9 YHTEENVETO	42
9.1 Koulutukseen hakeminen.	43
9.2 Koulutuksen arviointi ja vankien ennakko-odotukset koulutuksesta	44
9.3 Koulutusryhmän arviointi	44
9.4 Koulutuksen vaikutus vankien tulevaisuuteen.	45
9.5 Vangin oppimispolku Portti-koulutuksessa	46
10 POHDINTA	49
11 LOPUKSI	50
LÄHTEET	51
LIITTEET	53
LIITE 1	53
LIITE 2	54
LIITE 3	55
LIITE 4	56
LIITE 5	57

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Riihimäen vankilassa järjestettävän Portti-koulutuksen suorittaneiden vankien sekä mukana olleiden työntekijöiden mielipiteitä ja kokemuksia koulutuksesta. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Riihimäen konepajakoulun säätiön kanssa ja on osa Vangin oppimispolku -hanketta. Opinnäytetyön ohjaajana Riihimäen vankilan puolesta on toiminut lehtori Harri Jokela.

Saimme aiheen Laurea-ammattikorkeakoulussa tammikuussa 2010 järjestetyiltä rikosseuraamusalan Hanke-messuilta. Lopullinen aiheemme alkoi hahmottua sekä tarkentua tammikuun lopussa, kun kävimme vierailemassa Riihimäen vankilan ammattioppilaskoulussa, missä Harri Jokela kertoi meille Vankien oppimispolku -hankkeesta sekä tutustutti meidät Portti-koulutukseen. Portti-koulutus oli meille jotain aivan uutta ja herätti meissä paljon mielenkiintoa, joten aiheen valinta ei vaatinut suurempia ponnisteluja.

Portti-koulutus on valmentavaa ja kuntouttavaa toimintaa, jolla pyritään parantamaan vankien elämänhallintaa sekä lisäämään vankien valmiuksia rikoksettomaan elämään. Portti-koulutus järjestetään kaksi kertaa vuodessa Riihimäen vankilassa ja se kestää 20 opintoviikkoa. Koulutus koostuu teoriaopinnoista sekä arjen taitojen, kuten ruuanlaiton ja siivoamisen opettelusta. Koulutuksen suunnittelussa on ollut pohjana vammaisten valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen sekä talouskoulun opetussuunnitelmien perusteet. Niistä on räätälöity suljetun, korkean turvallisuustason vankilan oloihin soveltuva opetussuunnitelma.

Riihimäen vankilassa järjestettävä Portti-koulutus kiinnosti meitä ainutlaatuisuutensa vuoksi. Sen kaltaisia koulutuksia ei ainakaan samassa mittakaavassa järjestetä Suomessa ja koulutus on saanut jopa kansainvälistä huomiota. Myös aiheen ajankohtaisuus herätti meissä kiinnostusta. Vankien opiskelusta sekä kuntouttamisesta on viime vuosina puhuttu paljon ja halusimme opinnäytetyömme kautta tutustua vankilaopiskelun haasteisiin sekä mahdollisuuksiin.

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisin tutkimusmenetelmin ja aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Haastattelut tehtiin kahdessa osassa. Toukokuussa 2010 haastattelimme viittä Portti-koulutukseen keväällä osallistunutta vankia sekä neljää työntekijää. Syyskuussa 2010 haastattelimme yhtä henkilökunnan edustajaa sekä kahdeksaa vankia, jotka olivat syksyllä aloittaneet Portti-koulutuksen.

2 VANKEINHOIDON HISTORIAA

Michel Foucault kertoo yksityiskohtaisesti teoksessaan Tarkkailla ja rangaista (2001), millä tavoin vielä muutama vuosisata sitten rikollisia rangaistiin teoistaan. Ensin heitä kidutettiin raa’asti ja sen jälkeen suoritettiin julkinen teloitus, koko kansan nähden. Rangaistuksen kohteena pidettiin rikoksentekijän ruumista, mikä haluttiin altistaa mahdollisimman paljolle tuskalle ja kivulle. Rangaistusmenetelmiin tuli kuitenkin muutos, eikä mennyt edes vuosisataa, kun 1700- ja 1800-luvun vaihteessa Euroopassa sekä Yhdysvalloissa tapahtui rangaistusjärjestelmien uusjako. Synkät rangaistusnäytelmät alkoivat menettää merkitystään ja rikosoikeuden uusi aikakausi koitti. (Foucault 2001: 7-14.)

Rikosoikeuden muutokseen sisältyi useita pienempiä muutoksia, joista yhtenä voidaan pitää kidutuksen poistamista. Rangaistusta ei pidetty enää nähtävyytenä, vaan alettiin epäillä, oliko sellainen rangaistuksen päätösrituaali ollenkaan hyväksyttävää. Teloituksen todettiin muistuttavan rikosta itsessään ja usein olevan myös raaempi kuin syytetyn tekemä rikos. Muutoksen myötä rangaistuksen täytäntöönpanon kohteeksi ei käsitetty enää ihmisen ruumista ja rangaistusta pidettiin ennemminkin parannuskeinona. (Foucault 2001: 14-16.)

Vaikka modernin vankilan synnyn käsitetään tapahtuneen noin vuosien 1780 ja 1820 välisenä aikana, on erilaisia vankiloita muistuttavia laitoksia ollut olemassa jo pitkään ennen tuota aikakautta. Jo tuhansia vuosia linnoja sekä tyrmiä on käytetty rikollisten, poliittisten vankien sekä sotavankien ja mielisairaiden sulkemiseen pois muiden ihmisten nähtäviltä. Yhtenä esimerkkinä suomalaisista vankilalinnoista voidaan pitää Hämeen linnassa 1600-luvulla ollutta vankilaa, mikä oli erityisesti tarkoitettu sotavangeille. (Laine 2007: 301-302.)

Jo 1500-luvulta lähtien Euroopassa on ollut erilaisia työ- ja ojennuslaitoksia, jotka voidaan rinnastaa nykyajan vankiloihin. Pakkotyölaitosten käytön motiivina oli usein ajatus siitä, että rikollisen tappaminen tai ruumiillinen rankaiseminen oli turhaa, kun heidät voitaisiin laittaa myös tekemään tuottavaa työtä. Työlaitoksissa korostettiin kurinpitoa sekä kovaa ahkeruutta ja uskottiin, että niiden avulla rikollisia pystyttiin parantamaan. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 22.)

Yhtenä rangaistusmuotona sekä Suomessa että muualla maailmassa on käytetty myös karkotusta. Karkotukseen liittyi aina jonkinlainen pakkotyö ja ajan kuluessa huomattiinkin, että uusien rangaistusmuotojen myötä oltiin saatu aikaiseksi huomattavaa säästöä sekä taloudellista tuottoa. Kuolemanrangaistusten vähentäminen oli nimittäin saanut vankiluvut ja sen myötä myös vankilakustannukset nousuun. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 22.)

Nykyaikainen, moderni vankila on syntynyt pitkälti niiden erilaisten hyvien ja huonojen kokemusten pohjalta, joita erilaiset ongelmaväestön hoitamiseen tarkoitettut laitokset ovat jättäneet jälkeensä. 1700-luvun lopulla vankiloiden olosuhteisiin alettiin kiinnittää enemmän huomiota ja brittiläisiä vankiloita tutkineen englantilaisen John Howardin työn pohjalta säädettiin vuonna 1792 uusi rangaistuslaki. Tätä rangaistuslakia pidetään nykyaikanakin kansainvälisten vankilastandardien sekä minimisääntöjen pohjana ja Howardin työn ansiosta syntynyt vankiloiden uudistamislake on vaikuttanut vankilajärjestelmien nousuun 1800-luvulla. (Laine 2007: 302, 306-307.)

Nykyaikaiset sellivankilat alkoivat saada muotoaan 1800-luvulla, kun vankien yhteenliittymistä haluttiin rajoittaa ja vankiyhteisön syntyminen estää. Eristämisen uskottiin helpottavan vankien kuntoutumista, mitä siihen aikaan vielä kutsuttiin parantamiseksi. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 24.) Vankien kuntouttamiseen pyrittiin kovalla työllä, jatkuvalla ahkeruudella sekä katumuksella, koulunkäynnillä ja kurinpidolla. Edellä mainittuja menetelmiä, joilla vankeja jo tuolloin yritettiin kuntouttaa, on huomattavissa myös tämän päivän vankeinhoidossa. Sellivankilajärjestelmän uskottiin tehokkaasti poistavan kaikenlaisen rikollisuuden koko maan päältä, mutta nämä unelmat eivät toteutuneet. Muutamassa vuosikymmenessä syntynyt vankiloiden yliasutus ja epäjärjestys saivat ihmiset vaatimaan rikollisille kovempia rangaistuksia ja mikä tärkeintä, lupausta poistaa rikollisuus maailmasta, ei täytetty. (Laine 2007: 307-317.)

Auburn- ja Philadelphia -järjestelmien kykenemättömyys parantaa rikollisia sai aikaan uudenlaisen vankeinhoitojärjestelmän aikakauden, jossa tärkeässä asemassa olivat progressio sekä luokittelu. Tuomioita muutettiin ei-määräaikaisiksi ja vapautuminen riippui vangista itsestään. Vanki pystyi kovalla työllä ja hyvällä käytöksellä ansaitsemaan tiensä vapauteen ja viimeisimmässä vaiheessa vangin kuria lievennettiin sekä hänelle annettiin enemmän vapauksia. Kuitenkin pieninkin rikkomus saattoi palauttaa vangin takaisin alemmalle tasolle. Tämän kaltaisia piirteitä on huomattavissa myös nykypäivänä vankeinhoidossa, esimerkiksi ehdonalaisessa vapauttamisessa. (Laine 2007: 319-322.)

Vaikka vankilajärjestelmä on kokenut historiansa aikana paljon uudistuksia, ovat tietyt vankeinhoidolliset periaatteet säilyneet vuosikymmenistä tai jopa vuosisadoista toiseen. Tänäpäivänäkin vankeinhoitolaitokseen liittyvissä keskusteluissa viitataan näihin vankeinhoidollisiin periaatteisiin, joita ovat:

1. rangaistuksen tärkeimpänä päämääränä pidetään yksilön käyttäytymisen muuttamista
2. vangit tulee luokitella tai jakaa ottaen huomioon heidän rikostensa törkeys sekä vankien ikä ja heille sopivat kuntoutuskeinot
3. rangaistuksen muuntamismahdollisuus sen mukaan, miten vanki on käyttäytynyt ja edistynyt
4. työn teon merkitys ja korostaminen ammatin oppimisen sekä harjoittamisen kannalta

5. vangin kasvattaminen yhteiskuntakelpoiseksi
6. vankilajärjestyksen sekä tiukan valvonnan tärkeys
7. vapautumisen jälkeisten tuki- ja avustustoimenpiteiden ylläpito (Laine 2007: 327-330.)

3 VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA KOULUTUS VANKILOISSA

Rikosseuraamuslaitos huolehtii osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta ylläpitämällä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Sen keskeisenä tehtävänä on uusintarikollisuuden ehkäisy ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaiseminen. Rikosseuraamuslaitoksen työtä ohjaa käsitys ihmisen mahdollisuudesta muuttua sekä kasvaa ja työn tärkeimmät arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen ja oikeudenmukaisuus. (Rikosseuraamuslaitos 2010a.)

Vankeuslain ensimmäisessä luvussa määritellään vankeuden täytäntöönpanon tavoite seuraavanlaisesti: ”lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana”. Vankeuden sisällöksi määritellään siis ainoastaan vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin olosuhteisiin tai oikeuksiin muita rajoituksia kuin niitä, joista on lailla säädetty tai jotka seuraavat välttämättä rangaistuksesta. Normaalisuusperiaatteen mukaan vankilaolosuhteiden tulisi olla järjestetty mahdollisimman hyvin vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja ja vangilla tulisi olla vankeusaikana mahdollisuuksia ylläpitää omaa terveyttään sekä toimintakykyään. (VankL 1: 2, 3, 5.)

Vankilaopiskelu on osa vankeinhoitoa ja opetuksesta vastaavat opetusviranomaiset. Koulutus antaa vangille mahdollisuuden ihmisenä kasvamiseen ja kehittymiseen, jonka lisäksi se on yksi tärkeä keino vangin kokonaisvaltaiseen kuntouttamiseen. (Rikosseuraamusvirasto 2008: 5.) Vankilassa järjestettävässä koulutuksessa noudatetaan soveltuvin osin sitä, mitä koulutuksesta yleisesti säädetään. Vangeille on annettava mahdollisuuksien mukaan tilaisuus opiskella myös vankilan ulkopuolella, jolloin vanki tarvitsee luvan rangaistuslaitoksesta poistumiseen. Jos vanki ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää, on hänelle annettava mahdollisuus suorittaa se vankeusaikana. Koulutuksesta saadusta todistuksesta ei saa ilmetä, että opintoja on suoritettu vankilassa. Myös vangin opintojen edistymistä on seurattava ja opintoja ohjattava. (VankL 8: 8, 9.)

Euroopan Unioni ja yksittäiset Euroopan maat korostavat elinikäisen oppimisen mallia. Mallissa pyritään varmistamaan, että ihmisillä olisi tarvittavat tiedot ja taidot kohdata uusia työtilanteita jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Taitojen ja tietojen puuttuessa on

vaarana, että ihminen erkaantuu koulu- ja työelämästä. Vangeilla on tilanteidensa vuoksi suurempi riski jäädä kehityksen ulkopuolelle ja koulutus ja valmennus tulisi suunnitella vankien yksilöllisistä tarpeista lähtien. (Nordic Prison Education 2005:15.)

Euroopan neuvoston vankilakoulutuksen suosituksissa sanotaan, että vankiloiden on pyrittävä tarjoamaan kaikille vangeille mahdollisuus koulutusohjelmiin. Koulutusohjelmien tulisi olla mahdollisimman kattavia ja niiden tulisi ottaa huomioon vankien yksilölliset tarpeet ja toiveet. Erityishuomiota olisi kiinnitettävä nuorten ja erityistarpeita omaavien vankien koulutukseen. Suositusten mukaan koulutuksella tulisi olla vankilassa sama asema kuin työllä ja sen tulisi olla taloudellisesti yhtä kannattavaa. Vankien opetusta olisi järjestettävä mahdollisuuksien mukaan ulkopuolisten koulutuslaitosten tuella ja se tulisi sovittaa yhteen maan opetus- ja koulutusjärjestelmän kanssa siten, että vangit voivat vapauduttuaan jatkaa opintojaan ongelmitta. (Euroopan neuvoston vankilasäännöt 2007: 16-17.)

3.1 Vankien koulutustausta ja oppimisvaikeudet

Tyypillinen pohjoismaalainen vanki on yli 30-vuotias, aikaisin opiskelunsa päättänyt ja hyvin vähän työkokemusta omaava henkilö, jolla on useimmiten päihdeongelma (Nordic Prison Education 2005: 13). Koski ja Miettinen ovat tehneet selvityksen vankien koulutukseen osallistumisesta, oppimisvalmiuksista ja -strategioista sekä opetuksen laadusta. Selvityksen mukaan noin 94 % vangeista on suorittanut oppivelvollisuuden. Peruskoulun päättötodistuksen saaneiden määrä on vuosina 2001-2005 ollut noin 99 %, joten vankilassa olevilla on huomattavasti useammin oppivelvollisuuskoulutus suorittamatta kuin nuorilla keskimäärin. (Koski & Miettinen 2007: 67).

Kosken ja Miettisen selvitykseen osallistuneista vangeista 7 % on osallistunut perusopetuksen ja toisen asteen koulutukseen välissä olevaan lisäopetukseen, niin sanotulle kymppiluokalle. Keskimäärin perusopetuksen päättäneistä 1,4 % osallistuu lisäopetukseen, joten vangeilla lisäopetukseen osallistuminen on yleisempää. Myös osallistuminen erityisopiskelijoille suunnattuun vammaisten valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ja ohjaukseen on vangeilla yleisempää kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa keskimäärin. (Koski & Miettinen 2007: 40-41.)

Lukio-opintoja tai lukion kokonaan suorittaneita vankeja on Kosken ja Miettisen selvityksen mukaan 11 %, joista 5 % on ylioppilastutkinnon suorittaneita. Suurimmalle osalle vangeista lukion suorittaminen on jäänyt kesken. Viime vuosina 19-21- vuotiaista yli 50 % on suorittanut lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon. Tähän verrattuna lukion käyneitä on vankilassa vähän. Ammatillisia opintoja on opiskellut 29 % vangeista ja ammatillisen perustutkinnon on

suorittanut 19 % vangeista. Peruskoulun päättävistä 39 % jatkaa ammatillisessa koulutuksessa. Suomalaisista 25-64- vuotiaista toiseen asteen koulutuksen (lukio tai ammatillinen koulutus) on suorittanut 43 %:a. (Koski ja Miettinen 2007: 41.)

Yliopisto- tai korkeakouluopintoja on suorittanut 6 % vangeista. Vuoden 2005 ylioppilaista noin 40 % jatkoi opintojaan ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Myös koko väestöstä runsaalla kolmanneksella 16-64- vuotiaista on korkea-asteen koulutus. Näihin verrattuna vangit suorittavat vähän ammattikorke- tai yliopisto-opintoja. Vankien koulutustausta on siis alhaisempi kuin väestöllä keskimäärin. (Koski ja Miettinen 2007: 41-42.)

Vankien oppimisvaikeuksiin on viime aikoina alettu kiinnittää enemmän huomiota, sillä ne voivat heikentää itsetuntoa ja kiinnostusta opiskelua kohtaan. Pahimmillaan ne voivat johtaa syrjäytymiseen ja päihteiden käyttöön. Esimerkiksi huonon luku- tai laskutaidon vuoksi koulumenestys helposti heikkenee. Koulumenestymisen heikkenemisen sekä jatkuvien epäonnistumisien kokemusten myötä koulukielteinen asenne lisääntyy ja ihminen saattaa alkaa etsimään vaihtoehtoisia menestymisen mahdollisuuksia. (Rikosseuraamusvirasto 2008: 8.)

Vangeilla lukivaikkeudet ovat yleisempiä kuin väestöllä keskimäärin. Lähes puolella suomalaisista miesvangeista on vaikeuksia lukutaidoissa, kun vastaavia vaikeuksia peruskoulun 9-luokkalaisista on noin 8 %:lla. Kosken ja Miettisen selvitykseen vastanneista vangeista noin viidennes koki omaavansa vaikeuksia lukemisessa ja kirjoittamisessa sekä vajaat 40 % koki omaavansa vaikeuksia matematiikassa tai laskemisessa. Runsas kolmannes vangeista arvioi tietotekniset valmiutensa huonoiksi tai erittäin huonoiksi. (Koski & Miettinen 2007: 60, 62, 65, 68.) Tietotekniikan käyttötaitoja kuitenkin tarvitaan nykyisin työelämässä, opiskelussa ja omien asioiden hoidossa. Tietoteknisten valmiuksien puuttuminen vaikeuttaa osallistumista nyky-yhteiskuntaan ja näin ollen voi edistää syrjäytymistä. (Rikosseuraamusvirasto 2008: 9.)

3.2 Vangit opiskelijoina

Vangit koulutuksessa selvityksen mukaan 64 % vastanneista vangeista ei opiskele vankeusaikana. Suurin osa koulutukseen osallistuvista vangeista suorittaa ammatilliseen koulutukseen liittyviä opintoja sekä myös vankien koulutustoiveet suuntautuvat ammatilliseen koulutukseen. Selvityksen mukaan tärkeimmät syyt aloittaa koulutus vankeusaikana ovat opiskelun hyödyllisyys, halu opiskella sekä paremmat mahdollisuudet hallita elämää vapauduttua. Myös helpompi työsaanti ja rikokseton elämä vankilasta vapauduttua ovat monelle tärkeitä syitä aloittaa koulutus vankeusaikana. Opiskeluhaluttomuuteen puolestaan vaikuttavat opiskelumahdollisuuksien puutteellisuus, koulutustarjonnan sopimattomuus sekä

se, että tietoa opiskelumahdollisuuksista ei saada riittävästi. (Koski & Miettinen 2007: 68, 85-86.)

Aution ja Hautamäen tutkimuksen mukaan vankilaopiskelijat voidaan jakaa neljään erilaiseen tyyppiin, joiden suhtautuminen vankilassa opiskeluun painottui eri tavalla.

1. Intensiiviopiskelijalle opiskelu on tärkeämpää kuin mikään muu sen hetkisessä elämäntilanteessa. Hänellä on selvät tulevaisuuden suunnitelmat, joihin kuuluu myös opiskeleminen siviilissä.
2. Kierteenkatkaisija haluaa suuntautua tulevaisuuteen ja vankilassa opiskelullaan hän haluaa parantaa edellytyksiään siviilissä. Hänen tulevaisuuden suunnitelmiin kuuluu opiskelun jatkamisen lisäksi perhesuhteiden ylläpito sekä asunnon ja työpaikan hankkiminen.
3. Hyödyntäjä kokee opiskelusta olevan enemmän hyötyä kuin vankityöstä. Hän näkee opiskelusta olevan hyötyä juuri vankeusaikana, ei niinkään tulevaisuudessa. Hyödyntäjän mielestä opiskelu on hyvä keino kuluttaa vankeusaikaa.
4. Oleilija opiskelee sen vuoksi, koska vankilassa on pakko tehdä jotain. Hänelle opiskelu ei ole erityinen intressi, vaan vaihtoehto työn tekemiselle vankilassa. (Autio & Hautamäki 1991: 67.)

Aution ja Hautamäen tutkimuksessa opiskelevissa vangeissa oli eniten hyödyntäjiä ja vähiten intensiiviopiskelijoita. Oleilijat muodostivat oman ryhmänsä verrattuna muihin opiskelijoihin, sillä he opiskelivat vain välttääkseen työtoiminnan. Muut opiskelijatyypit olivat oleilijoita kiinnostuneempia vankilassa opiskelemisesta. Suurimmalla osalla opiskelun aloittamisen syynä oli opiskelun hyödyllisyys ja halu kehittää itseä. Moni koki myös vankityön turhauttavana ja opiskelu oli hyvä vaihtoehto työn tekemiselle. (Autio & Hautamäki 1991: 68-69.)

Sunimento on selvittänyt tutkimuksessaan opiskelun merkityksiä vangeille. Tutkimustulosten mukaan opiskelevat vangit pitävät opiskelua erittäin tärkeänä osana heidän elämässään ja uskovat opiskelun vaikuttavan positiivisesti myös tulevaisuudessa. Opiskelu merkitsee vangeille itsensä toteuttamista, henkistä hyvinvointia, ajan hyödyllistä käyttöä, mahdollista työllistymistä sekä mahdollisuutta rikoksettomaan elämään. Vangit kokivat hyödylliseksi sen, että opiskelun avulla he pääsevät henkisesti irtautumaan vankilamaailmasta. Opiskelu auttaa vankeja myös jaksamaan ja selviytymään. (Sunimento 2004: 71-75.)

4 OPISKELU JA KUNTOUTUS RIIHIMÄEN VANKILASSA

4.1 Riihimäen vankila

Riihimäen vankila kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Se on 223-paikkainen suljettu laitos, joka on tarkoitettu yli kahden vuoden vankeustuomiota suorittaville miesvangeille. (Rikosseuraamuslaitos 2010b.) Riihimäen vankila perustettiin vuonna 1929 ja se toimi aluksi varavankilana. Kaikkien rakennustöiden valmistuttua vuonna 1939 vankila muuttui Riihimäen keskusvankilaksi. Aluksi vankila toimi lähinnä maatalousvankilana. (Muilu & Vihma 1994: 19.) Vankilalle ostettiin vuonna 1930 lähistöllä sijaitseva Sammaliston suoalue, jota raivattiin viljelymaaksi. Sammaliston tila- ja maatalous työllistikin suuren osan vankeja 1970-luvulle saakka, kunnes tila luovutettiin Valtion polttoainekeskukselle. (Takala 1998: 235, 241.)

Tänä päivänä vankilan työtoiminnassa on mahdollista työskennellä metalli- tai puusepänteollisuudessa, keittiö- ja puhdistustöissä sekä kiinteistönhuoltotoissa. Näiden lisäksi vankilassa toimii pakkausosasto, jossa alihankintatyönä tehdään erilaisia pakkaustöitä. Riihimäen vankilassa voi suorittaa myös peruskoulun ja lukion opintoja ja ammattioppilaskoulussa voi opiskella kone- ja metallialan sekä autoalan perustutkintoa. (Rikosseuraamuslaitos 2010b.)

Riihimäen vankilassa on kaksi erillistä päihdekuntoutusosastoa, joissa toteutetaan monipuolista kuntoutusta. Päihdeongelmaisille on suunnattu Kalterit Taakse-ohjelma ja seksuaalirikollisille STOP-ohjelma (Sex Offender Treatment Programme). Väkivaltarikoksista tuomituilla on mahdollisuus osallistua Suuttumuksen hallinta-kurssille tai Omatoimisen muutoksen ohjelmaan. Vankilassa toteutetaan myös Cognitive Skills- ohjelmaa, jonka tarkoituksena on kehittää vankien ongelmanratkaisutaitoja. (Rikosseuraamuslaitos 2010b.)

4.2 Riihimäen ammattioppilaskoulu

Riihimäen vankilaan perustettiin ammattioppilaskoulu vuonna 1948. Koulun tarkoituksena oli metallialan tietopuolisen ja käytännöllisen ammattiopetuksen antaminen nuorille vangeille. Ammattioppilaskoulu oli aikansa edeltäjä, sillä vankien ammatillinen opetus oli 1970-luvulle saakka pääasiassa työtoiminnan yhteydessä annettavaa työnohjausta. Ammattioppilaskoulu

toimi runsaat 20 vuotta ainoana laitoksena koko vankeinhoidossa, jossa vangeille annettiin järjestelmällistä ammatillista koulutusta. (Takala 1998:42, 96-97.)

Koulun perusti silloinen Lohjan Kalkkitehdas Oy:n toimitusjohtaja, vuorineuvos Petter Forsström, joka oli perustamishetkellä itse vangittuna sotarikoksesta. Vankilassa ollessaan Forsström ei eristäytynyt muista vangeista, vaan hän pyrki keskustelemaan paljon muiden vankien kanssa. (Takala 1998: 14, 30.) Forsström oli erityisesti kiinnostunut nuorista ja ensikertalaisista vangeista ja vankila-aikanaan hän huomasi, että vankila ei niinkään toiminut kasvatuslaitoksena vaan päinvastoin: Usein kärsittyään tuomionsa vangit käyttäytyivät vapaalla paljon huonommin. (Koskinen 2009: 388).

Forsström neuvoi sekä auttoi monia nuoria vankeja ja joillekin vapautumassa oleville hän hankki työpaikan johtamastaan teollisuuslaitoksesta. Muutamalle Forsström maksoi jopa sakot heidän puolestaan, jotta heidän vapautuminen ei viivästyisi. Tällä toiminnalla Forsström ei kuitenkaan pystynyt poistamaan ongelmaa ja hänen hyväntahtoisuutta alettiin käyttää väärin. Forsström huomasi, että ammattitaidottoman vangin on vaikea saada töitä ja jotta vanki saisi vapauduttuaan töitä, tulisi hänelle vankilassa oloaikana opettaa jokin ammatti. (Takala 1998:31-32.)

Petterin kokemuspohja konepajakoulusta tarjosi hänelle hyvän tilaisuuden puuttua tähän epäkohtaan. Vankilakoulun suunnittelemisen Forsström aloitti vuonna 1947, mutta suurimmaksi haasteeksi toteutumiselle osoittautui rahoituksen saaminen. Sodanjälkeisestä Suomesta ei valtiovallan suuresta kiinnostuksesta huolimatta voitu saada tarpeellisia määriä rahaa lahjoituksia varten. Suomen Teollisuusliitossa ideaa pidettiin kuitenkin kannattavana, joten Forsströmin avuksi valittiin toimikunta, mikä auttoi lahjoitusten keruussa. Vuoden 1947 aikana lahjoituksia sekä Ruotsista että Suomesta tuli rahan ja koneiden muodossa. Vuoden loppuun mennessä rahaa oli saatu tarpeeksi ja rakennustyöt oli aloitettu. (Koskinen 2009: 388-391.)

Tänä päivänä Riihimäen ammattioppilaskoulussa on mahdollista suorittaa kone- ja metallialan sekä autoalan perustutkinto. Tutkinnot suoritetaan kokonaisuudessaan Riihimäen ammattioppilaskoulussa yhteistyössä Hyria koulutus Oy:n kanssa ja opettajina toimivat kone- ja metallialalla Riihimäen vankilan viroissa olevat ammatillisten aineiden lehtorit. Kone- ja metallialan tutkinto suoritetaan oppisopimuksella ja näyttökokeilla. Opettajat ovat käyneet lisäkoulutuksen näyttötutkintojen järjestämiseen. Oppisopimuskoulutus on tuottanut hyviä tuloksia ja koulutuksen keskeyttäneitä on ollut erittäin vähän. Autoalan koulutus (ajoneuvoasentaja) toteutetaan opetussuunnitelmaperusteisena Hyria:n opettajan toimesta. (Rikosseuraamuslaitos 2010b.)

4.3 Vangin oppimispolku-hanke

Vangin oppimispolku- hanke toteutetaan vuosina 2009-2011 Riihimäen ammattioppilaskoulussa ja siihen sisältyy henkilökunnan koulututusta, vankien valmennusta siviilielämään sekä siihen liittyvän yhteistyöverkoston luomista. Henkilökunnan koulutuksella ja ohjauksella pyritään parantamaan kouluttavien ohjaajien ja vartijoiden yhteistyötä, osaamista ja ohjaustekniikoita. Hankkeen tarkoituksena on kartoittaa vangin osaamista ja oppimiskykyä koskevia menestystekijöitä sekä sen esteitä. Hankkeella pyritään kehittämään koulutussisältöjä vastaamaan mahdollisimman hyvin moniongelmaisten vankien yksilöllisiä kuntoutumistarpeita. Hankkeen tavoitteena on luoda moniammatillinen yhteistyöverkosto, joka voisi tukea vapautuvaa vankia mahdollisimman monipuolisesti. Hankkeen rahoittaja on Riihimäen konepajakoulun säätiö. (Jokela 2010.)

4.4 Portti-koulutus

Portti-koulutus on valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta sekä ohjausta. Koulutus toteutetaan Riihimäen ammattioppilaskoulussa kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä. Koulutustilana on asianmukainen opetuskeittiö varusteineen. Koulutus kestää 20-opintoviikkoa (lukukausi) ja sen tavoitteena on syrjäytymisen vähentäminen sekä sosiaalisten valmiuksien parantaminen. Koulutuksella parannetaan vankien arjenhallintaan ja annetaan opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. (Tuompo 2010.)

Portti-koulutuksen opinnot muodostuvat arjentaidoista (10 ov) ja teoriaopinnoista (10 ov). Arjentaidoissa opetellaan erilaisia käytännöntaitoja, kuten ruoan laittoa, leipomista, siivoamista ja pyykinpesua. Teoriaopintoihin sisältyy muun muassa tietotekniikan opetusta, arjen psykologiaa, viestintä- ja vuorovaikutustaitojen opettelua sekä teoriaopetusta yhteiskuntaan liittyvistä asioista (tuet, asuminen yms.). Koulutuksessa suoritetaan nykypäivän työelämässä tarvittavia ammattilaiskortteja, muun muassa ensiapukortti, hygieniapassi, anniskelupassi ja työturvallisuuskortti. Portti- koulutuksesta saa todistuksen suoritetuista 20 opintoviikosta. (kts. LIITE 1.) (Tuompo 2010.)

Portti-kurssilaisten kanssa laaditaan henkilökohtainen koulutussuunnitelma HOPS, jossa vankien kanssa yhdessä mietitään tulevaisuuden suunnitelmia joko siviilissä tai vankilassa tuomion pituudesta riippuen. Koulutuksessa yritetään myös kehittää menetelmiä, joilla rangaistusajan suunnitelma ja HOPS saataisiin liittymään enemmän toisiinsa. Tavoitteena olisi, että jo rangaistusajan suunnitelmassa ja sitä myöten sijoittelussa pystyttäisiin ottamaan huomioon Portti-koulutuksen tarve. (Jokela 2010.)

Portti-koulutuksessa toteutettavan opetuksen suunnittelussa on pohjana ollut vammaisten valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen, sekä talouskoulun opetussuunnitelmien perusteet. Niistä on räätälöity suljetun, korkean turvallisuustason vankilan oloihin soveltuva opetussuunnitelma. Opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on opiskelijan sosiaalistaminen, itsetunnon kohentaminen sekä osaamisen ja siviilielämään tähtäävien valmiuksien kehittäminen. Opetuksella pyritään siihen, että opiskelija pystyisi selviämään itsenäisesti elämästään sekä selkiyttämään tulevaisuuden suunnitelmiaan. Koulutuksen tulee tukea opiskelijan kokonaisvaltaista kasvua sekä tasapainoista kehitystä ja siinä otetaan huomioon opiskelijoiden yksilölliset ohjaustarpeet. (Opetushallitus 2010: 5.)

Koulutuksen tarkoituksena on saada opiskelija osallistumaan itsenäisesti, pitkäjänteisesti sekä vastuullisesti omaan opiskeluunsa ja sitä kautta myös elämänsä suunnitteluun ja suunnitelmien toteuttamiseen. Opiskelijalle pyritään koulutuksen aikana luomaan yritteliästä elämänasennetta sekä halua kehittää itseään. Tavoitteena on opiskelijan opiskeluvalmiuksien lisääminen ja kehittyminen sekä hänelle soveltuvan opiskelu- ja työskentelytavan löytäminen. (Opetushallitus 2010: 5.)

5 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

5.1 Aikuissosiaalityö, kuntouttava sosiaalityö sekä sosiaalinen kuntoutus

Aikuissosiaalityö on muuttunut parissa vuosikymmenessä paljon. 1990-luvun alkupuolella toimeentulotukityö sekä sosiaalityö liittyivät vahvasti toisiinsa ja niitä molempia hoiti samanaikaisesti yksi ammattikunta: sosiaalityöntekijät. Tänä päivänä ammattikuntia on kolme: sosiaalityöntekijät, etuuskäsittelijät sekä sosiaaliohjaajat, jotka kaikki hoitavat omaa osuuttaan aikuissosiaalityön kentässä. Lisäksi sosiaalityöntekijät ovat suuntautuneet eri asioihin, kuten esimerkiksi sosiaaliturvaan tai muutostyön sosiaalityöhön. Koska työsuuntautumisia on tänä päivänä niin monia, on alettu tarkastelemaan sosiaalityön kohdetta sekä toimintatapoja uudella tavalla. Tarkastelun tuloksena ammatillisten työkäytäntöjen määrä on lisääntynyt ja uusia sosiaalityön lähestymistapoja on noussut esille. (Liukko 2006: 29-30.)

Kuntouttava työote on alkanut kehittyä varteenotettavaksi sosiaalityön työotteeksi 1990-luvulla, jolloin sitä käytettiin monessa sosiaalityön projektissa. Kuntouttava ajattelu on raivannut paikkaansa sosiaalityön kentässä ja aktiivinen sosiaalipolitiikka on osaltaan auttanut kuntouttavan työskentelyn perustan rakentamista. Oma paikkaansa perussosiaalityön sisällä

kuntouttava sosiaalityö on alkanut hakea 2000-luvulla ja sen odotetaan tuovan perussosiaalityön kentälle uusia merkityksiä sekä lähestymistapoja. (Liukko 2006: 29-30.)

Sosiaalisella kuntoutuksella on tänäpäivänä keskeinen sija rikosseuraamusalalla, mutta sen määrittelystä on olemassa monia eri versioita. Sosiaalinen kuntoutuksessa voidaan käsittää monella eri tavalla ja esimerkiksi Rantanen (2009) esittelee teoksessaan kolme eri näkökulmaa sosiaaliseseen. Ensinnäkin sosiaalinen voidaan käsittää yksilöllisenä tai suoraan asiakastyöhön liittyvänä, jolloin näkökulmassa korostuu ilmiöiden tarkastelu ihmissuhteisiin tai elämäntilanteisiin liittyvinä kysymyksinä. Tässä näkökulmassa korostuvat myös pyrkimys muutokseen ja kasvuun sekä elämäntilanteen kokonaisvaltainen arviointi ja suunnittelu. (Rantanen 2009: 115.)

Toisena sosiaalisen näkökulmana Rantanen esittelee sen liittämisen hyvinvointivalttiolliseen. Silloin sosiaalinen nähdään hyvinvointipalvelullista järjestelmää korostavana ja tärkeäksi asiaksi nousevat esimerkiksi hoitojatkumoiden saumattomuus sekä mielenterveyshoidon saatavuus. Tässä näkökulmassa painottuu erityisesti moniammatillisen yhteistyön kehittäminen. Viimeinen sosiaalisen näkökulma on Rantasen mukaan kriittinen sosiaalityön näkökulma, missä työntekijän rooli ei ole niinkään päätösten toimeenpanijana, vaan sosiaalityön rakenteiden sekä päätösten kriitikkona. Näkökulman pääajatuksena on siis pohtia, miten yhteiskunnan rakenteet tai ratkaisut vaikuttavat esimerkiksi huumausaineongelman pahenemiseen tai rikoksentehtäjäiden aseman heikkenemiseen. Edellä esitellyt näkökulmat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan niitä voidaan soveltaa lomittain toistensa kanssa ja ne täydentävät toisiaan. (Rantanen 2009: 114-116.)

Kuntouttavan sosiaalityön peruseriaatteina pidetään voimaantumista, valtaistumista, toimijuutta, täysivaltaisuutta sekä vastuullisuutta, jotka korostuvat sosiaalisessa kuntoutuksessa. Kuntouttavan sosiaalityön tavoitteena on luoda edellytyksiä, palauttaa ja ylläpitää asiakkaan omatoimista selviytymistä, hyvää elämänlaatua sekä elämänhallintaa. Kuntouttavalla sosiaalityöllä pyritään muutoksen aikaansaamiseen sekä ihmisten elämässä että heidän ympäristössään ja yhteiskunnassa. (Sosnet 2010.)

Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä on rinnastettavissa kuntouttavan sosiaalityön määritelmään. Sosiaalinen kuntoutus on prosessi, millä pyritään parantamaan henkilön sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan henkilön kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista, oman toimintaympäristön rooleista sekä vuorovaikutussuhteista. Sen avulla tarjotaan henkilölle mahdollisuuksia muuttaa vanhoja toimintatapoja ja näin ollen toimia uudella tavalla uudessa toimintaympäristössä. (Härkäpää & Järviöskoski 2008: 24 & Kuntoutusportti 2010.)

Sosiaalisen kuntoutuksen sijasta tai sen lisäksi voidaan käyttää termiä sosiaalinen kasvatus, mikä on sosiaalista sopeuttamista ja sosiaaliseen osallistumiseen tukemista. Se käsittää sellaisten ominaisuuksien kehittämisen, joita ihminen tarvitsee pärjätäkseen sosiaalisessa todellisuudessa. Sosiaaliseen kasvatukseen sisältyy älyllisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen valmiuksien, kuten esimerkiksi lukutaidon, parantamista. Sosiaalinen kasvatus voidaan myös rinnastaa sosialisoitumisen käsitteeseen, millä tarkoitetaan ihmisen kiinnittymistä yhteisöön ja toimimista yhteisön normien sekä arvojen mukaisesti. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 165.)

Yhteisökuntoutus taas on uudempi sosiaalisen kuntoutuksen muoto, jota on alun perin hyödynnetty vain päihdekuntoutuksessa, mutta sen on viime vuosina huomattu vaikuttavan myönteisesti myös moniongelmaisten vankien uusintarikollisuuteen. Yhteisökuntoutusta voidaan käyttää apuna mm. arkipäivän taitojen kehittämisessä sekä sosiaalisten suhteiden tukemisessa. Yhteisökuntoutuksessa korostuvat yhteisön luoma vertaistuki sekä kuntoutusmyönteinen ilmapiiri. Vaikka vertaistuen merkitystä korostetaan, on yhteisökuntoutuksessa oltava tarkat pelisäännöt, joiden mukaan kaikki yhteisössä mukana olevat henkilöt toimivat. Yhteisiä pelisääntöjä valvoo henkilökunta. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 73.)

5.2 Elämänhallinta

Elämänhallinnalla tarkoitetaan henkilön henkistä voimavaraa tai tunnetta siitä, että hänellä on ote omaan elämäänsä. Hyvä elämänhallinta edistää selviämistä stressitilanteista, kiireestä sekä erilaisista vastoinkäymisistä. Muun muassa elämänarvot, oman elämän kokeminen mielekkääksi sekä itsetunto ovat elämänhallintaan vaikuttavia osa-alueita. Hyvän elämänhallinnan omaava henkilö pystyy luomaan itselleen sopusuhtaisia tavoitteita sekä ponnistelemaan saavuttaakseen niitä. Elämänhallinta ei ole pysyvää, vaan se muuttuu elämäntilanteiden ja kokemusten myötä. (Nyyti 2009.)

J. P. Roos on tarkastellut elämänhallintaa teoksessaan *Elämäntavasta elämäkertaan* (1988) ja hänen mukaansa elämänhallinnan voi jakaa sisäiseen sekä ulkoiseen elämänhallintaan, joilla molemmilla on omat piirteensä. Ulkoisella elämänhallinnalla Roos tarkoittaa pelkistetyimminkin sitä, että ihmisen elämässä ei tapahdu mitään odottamatonta tai sellaista, mikä vaikuttaisi suuresti kyseisen henkilön elämän kulkuun. Ulkoinen elämänhallinta voidaan kuitenkin määritellä myös niin, että henkilön itselleen asettamat tavoitteet ja toiveet ovat päässeet toteutumaan hyvin ja lähes katkeamatta. (Roos 1988: 206-207.)

Sisäisen elämänhallinnan Roos (1988) taas määrittelee seuraavanlaisesti: "Se merkitsee, että ihminen, riippumatta siitä, mitä hänelle elämässä tapahtuu, kykenee sopeutumaan, "katsomaan asioita parhain päin", sisällyttämään elämäänsä mitä dramaattisimpia tapahtumia." Sisäinen elämänhallinta on siis jo varhaisesta lapsuudesta lähtevän oppimisen kautta opeteltava taito, minkä kautta henkilö oppii selviämään vastoinikäymisistä sekä ennalta arvaamattomista ongelmista elämässään. (Roos 1988: 207.)

Nykypäivän vankiainesta leimaa juuri elämänhallinnan taitojen puutteellisuus, mihin perustuen yhtenä vankeinhoidon keskeisimpänä tavoitteena pidetään vankien elämänhallinnan lisäämistä. Elämänhallinnan edistäminen laitosisolosuhteissa on kuitenkin koettu monimutkaiseksi, sillä elämänhallintaan liittyvää sisäistä tai ulkoista autonomisuutta on vankilassa vaikeaa saavuttaa. Vankien päivärytmi on säädelty laitoksen toimesta ja vanki on koko ajan riippuvainen laitoksen henkilökunnasta. Omat rajoituksensa autonomisuudelle asettaa myös vankihierarkia. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 63.)

Vankila- tai missä tahansa laitospäristössä olevien toimintaa kuvaa usein käsite "opittu avuttomuus". Opitulla avuttomuudella tarkoitetaan sitä, että yksilö ei koe hänellä olevan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä tai tulevaisuuteensa. Usein opittu avuttomuus ajaa henkilön luovuttamiseen ja vetäytymiseen, mikä johtuu henkilön omaa toimintaa sekä käyttäytymistä ohjaavan motivaation puutteesta. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 63.)

Vankilat ovat suuren haasteen edessä, kun heidän pitäisi pyrkiä edistämään vankien elämänhallintaa kuitenkin lakeja noudattaen. Yksi askel elämänhallinnan lisäämiseen on ollut kaikille vangeille tehtävän rangaistusajan suunnitelman pakollisuus ja elämänhallinnan tavoittelua on pyritty lisäämään myös vapaudessa tai koevapaudessa suoritettavien rangaistusmuotojen yleistymisellä. Ajatus vankilan tehtävästä on muuttunut rikollisten vankiloihin sulkemisesta enemmänkin heidän vapauttamiseen sekä yhteiskuntaan sopeuttamiseen. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010: 64.)

5.3 Ryhmä, ryhmän kehitys sekä ryhmädynamiikka

Sanalla "ryhmä" on olemassa monia eri merkityksiä, mutta yleiskäsitteenä se tarkoittaa ihmisistä muodostunutta kokoonpanoa. Ryhmä voi olla psykologinen, mikä tarkoittaa sitä, että ryhmä on koottu tarkoituksella ja ryhmään kuuluvat ihmiset ovat tietoisesti vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ryhmä voi olla myös "ihmiskasautuma", eli aggregaatti, mikä koostuu ihmisistä, jotka vain sattuvat olemaan lyhyen ajan lähekkäin. (Pennington 2005: 8.)

Tässä tutkimuksessa ryhmällä tarkoitetaan psykologista ryhmää, jonka tunnusomaisia piirteitä ovat mm. ryhmän jäsenten välinen merkityksellinen vuorovaikutus sekä heidän tietoisuus toisistaan (Pennington 2005: 8). Ryhmän toimintaan vaikuttavat monenlaiset jäsenten välillä olevat voimat ja tunteet, jotka voivat olla tiedostamattomia tai tiedostettuja. Kaikkia tekoja ei ryhmän kesken edes huomata. (Niemistö 2000: 17.)

Ryhmän kehittyminen on prosessi, mikä sisältää pääsääntöisesti viisi vaihetta. Ensimmäisenä ryhmän kehittymisen vaiheena pidetään ryhmän muodostumista (forming), minkä aikana jäsenet tutustuvat toisiinsa sekä saavat tietoa toistensa asenteista, taustoista sekä kokemuksista. Muodostumisvaiheessa ryhmän johtajalla on tärkeä asema ryhmän perussääntöjen sekä rakenteen luojana. Ryhmän johtajan tehtävänä on myös sopia ryhmän kanssa tavoitteesta sekä saada ryhmä suunnattua sen yhteistä tehtävää kohti. (Pennington 2005: 72.)

Kuohuntavaihe (storming) on ryhmän kehittymisen seuraava vaihe. Se pitää sisällään ryhmässä olevien yksilöiden erilaisten pyrkimysten ja tavoitteiden sovittamista yhteen. Ryhmän jäsenillä saattaa olla eriäviä mielipiteitä tehtävän suorittamiseen liittyvistä prioriteeteista sekä niiden tärkeysjärjestyksestä. Vaiheen tärkein osa onkin se, että keskustelemalla sekä neuvottelemalla saataisiin tavoitteet kaikkia tyydyttävään järjestykseen sekä päästään jatkamaan kohti ryhmän varsinaista toimintaa. Ryhmän johtajalla on tässäkin vaiheessa tärkeä tehtävä ryhmän kasassa pitäjänä sekä ristiriitojen sovittelijana. Johtajan tulee miettiä, miten hän saa organisoitua ryhmän niin, että sille annettu tehtävä pystyttäisiin suorittamaan mahdollisimman tehokkaasti. (Pennington 2005: 73.)

Kolmantena ryhmän kehittymisen vaiheena pidetään normeista sopimisen (norming) vaihetta, minkä aikana ryhmä tiivistyy. Tyypillistä tässä vaiheessa olevalle ryhmälle on jonkinlaisen koheesion sekä ryhmäidentiteetin kehittyminen. Ryhmällä on yhteinen päämäärä, jonka eteen kaikki jäsenet tekevät töitä. Jäsenet ovat tyytyväisiä ryhmäänsä sekä hyväksyvät toimintasäännöt ja toimivat niiden mukaisesti. Ryhmä on lujittunut selvitettyään edellisessä vaiheessa koetut ristiriidat. (Pennington 2005: 73.)

Suoritusvaihe (performing) on ryhmän kehityksen neljäs vaihe, jossa ryhmän jäsenet uppoutuvat tehtäväänsä ja toimivat yhdessä laadittujen prioriteettien mukaisesti. Ryhmän jäsenet työskentelevät tässä vaiheessa yksin, pienempinä alaryhminä tai yhdessä koko ryhmän kanssa. Tärkeimpänä asiana suoritusvaiheessa on jäsenten välinen keskinäisriippuvuus, sillä se takaa laadukkaan yhteistyön sekä sitoutumisen. (Pennington 2005: 73.)

Viimeisenä vaiheena ryhmän kehityksessä pidetään päätös vaihetta (adjourning), jossa ryhmän toiminta loppuu yhteisen tehtävän suorittamisen jälkeen. Ryhmä voi päätös vaiheen jälkeen joko hajaantua tai jatkaa yhteyden pitämistä epävirallisesti. Usein päätös vaiheeseen liittyy

jonkinlainen haikeus siitä, että ryhmän toiminta loppuu ja tiiviit ryhmäsuhteet alkavat laimentua. (Pennington 2005: 73-74.)

Ryhmäilmiöllä tarkoitetaan ryhmän olemusta, mikä muodostuu ryhmätilanteeseen vaikuttavista yksilöllisistä, ryhmädynaamisista ja ympäristöllisistä tekijöistä. Ryhmäilmiöön vaikuttavat myös jäsenten tunteet, teot ja olotilat, jotka usein ovat tiedostamattomia. (Immonen & Muona 2001: 19.) Ryhmäilmiöiden tuloksena syntyy ryhmädynamiikka, eli ryhmän sisäinen voima. Ryhmädynamiikkaan vaikuttavia tekijöitä on paljon, kuten esimerkiksi ilmapiiri, teemat, luovuus, suhteet ja ryhmän kehitysvaiheet sekä johtajuus (Niemistö 2000: 17, 142-179).

6 TUTKIMUSONGELMAT JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää Portti-koulutukseen osallistuneiden vankien kokemuksia koulutuksesta. Tutkimme mitä kautta vangit ovat päässeet koulutukseen ja miksi he ovat hakeneet siihen. Selvitämme vankien mielipiteitä koulutuksesta: Mikä siinä on ollut hyvää ja mikä huonoa? Tutkimme myös sitä, millaiseksi vangit kokevat ryhmässä toimimisen. Tukeeko ryhmämuotoinen opetus sosiaalista kuntoutusta tai aiheuttaako se mahdollisesti jotain haittoja? Pohdimme vankien tilannetta koulutuksen loppuessa: Onko koulutuksesta ollut hyötyä tulevaisuutta ajatellen ja onko koulutus parantanut esimerkiksi heidän sosiaalisia taitojaan?

Tavoitteenamme on tutkia myös henkilökunnan mielipiteitä samoista asioista. Tarkastelemme Portti-koulutuksessa työskentelevien opettajien ja vartijoiden näkökulmia sekä kokemuksia koulutuksesta ja vertaamme niitä vankien mielipiteisiin. Tutkimme, eroavatko henkilökunnan ja vankien kokemukset toisistaan ja jos eroavat, niin miten.

Lopuksi muodostamme aineistomme pohjalta vankien koulutusprosessia kuvaavan mallin ”Vangin oppimispolku Portti-koulutuksessa”. Mallissa pyrimme tiivistetysti tuomaan esille koulutuksen eri vaiheita (hakeminen, alku, keskivaihe, loppuvaihe, tulevaisuus) sekä niihin liittyviä tunnetiloja. Mallissa kuvaamme myös, miten Portti-ryhmä kehittyy koulutuksen edetessä ja mitä erilaisia kuntoutuksellisia piirteitä koulutuksen aikana ilmenee.

Opinnäytetyössämme on kaksi pääasiallista tutkimusongelmaa:

1. Miten vangit arvioivat Portti-koulutusta ja minkälaisia kokemuksia heillä on koulutuksesta?

2. Miten henkilökunnan jäsenet arvioivat Portti-koulutusta ja minkälaisia kokemuksia heillä on koulutuksesta?

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Tutkimusmenetelmä

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisin, eli laadullisin tutkimusmenetelmin. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä subjektiivisuus sekä pyrkimys pikemminkin ymmärtää kuin selittää tutkittavat asiat. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytetään yleisimmin haastattelua tai havainnointia. Karkeasti sanottuna laadullinen aineisto on aina ilmiänsä tekstiä, joka on tuotettu tutkijasta riippuen tai riippumatta. Tunnuksenomaista suurimmalle osalle kvalitatiivista tutkimusta on osallistuvuus, jolla pyritään pääsemään kosketuksiin tutkittavien ilmiöiden kanssa. Usein laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pieniin määriin tapauksia, jotka analysoidaan tarkasti ja huolellisesti. Näin ollen nimensä mukaisesti laadullisen tutkimuksen tieteellisyyden kriteeri onkin aineiston laatu, ei määrä. (Eskola & Suoranta 2008: 13-18.)

Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä voidaan lähteä liikkeelle ilman selvää tutkimushypoteesia, jolloin tutkijalla ei ole selkeitä ja ennalta määritettyjä olettamuksia tutkimuksen tuloksista. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineistolähtöistä analyysia ja induktiivista päättelyä, mikä tarkoittaa sitä, että yleistys tai teoria muodostetaan tutkimusaineistosta ja havaintojoukosta käsin. Laadullinen aineisto ei lopu koskaan, joten on tärkeää tarkkailla aineiston kylläntymistä, eli saturaatiota. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla on mahdollisuus joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Tutkijan asema on keskeinen ja häneltä olisi hyvä löytyä tutkimuksellista luovuutta. (Eskola & Suoranta 2008: 18-24.)

7.2 Aineiston hankinta

Käytimme tutkimuksessamme aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua, jossa aihealueet on etukäteen päätetty. Toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, teemahaastattelusta puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelija kuitenkin varmistaa, että kaikki ennalta suunnitellut aihealueet tulee käytyä läpi haastattelun aikana.

Haastattelijalla on siis jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista, mutta ei valmiita kysymyksiä. Valitsimme teemahaastattelun, koska se on muodoltaan avoin, jolloin vastaaja pääsee halutessaan puhumaan varsin vapaamuotoisesti ja kerätyn materiaalin voidaan katsoa edustavan haastateltavan puhetta itsessään. Ennalta päätetyt teema-alueet takaavat sen, että kaikkien haastateltavien kanssa on puhuttu samoista asioista. Teemahaastattelun hyvä puoli on myös se, että valmis haastattelurunko mahdollistaa sen, että litteroitua haastatteluaineistoa voidaan lähestyä jossain määrin jäsentyneesti. (Eskola & Suoranta 2008: 86, 87.)

Tutkimusaineistomme koostuu Portti-koulutusryhmään osallistuneiden vankien sekä henkilökunnan haastatteluista. Haastattelimme tutkimukseemme yhteensä 13:a vankia, jotka olivat kahdesta eri koulutusryhmästä. Ensimmäiset vankihaastattelut tehtiin keväällä 2010 Portti-koulutusta suorittaneiden vankien kanssa. Koulutusryhmässä oli vankeja yhteensä seitsemän, joista viisi suostui haastatteluun. Yksi vangeista kieltäytyi haastattelusta ja yksi vanki oli pois siltä koulutuskerralta, jolloin haastattelut tehtiin. Kevään vankihaastattelujen teemat koskivat Portti-koulutuksen arviointia ja koulutuksen vaikutusta vangin tulevaisuuteen vankilassa tai siviilissä (kts. LIITE 2).

Toiset vankihaastattelut tehtiin syyskuussa 2010 niiden vankien kanssa, jotka suorittivat Portti-koulutusta syyslukukaudella 2010. Syksyn koulutusryhmässä oli yhteensä kahdeksan vankia, joista kaikki suostuivat haastatteluun. Syksyn vankihaastattelujen teemoina olivat vankien mielipiteet ja ennako-odotukset koulutuksesta, koulutukseen hakeminen, koulutusryhmän toiminta sekä vankien tulevaisuuden suunnitelmat (kts. LIITE 3).

Vankihaastattelut suoritettiin kahdelle eri vaiheessa olevalle ryhmälle, jotta tutkimusaineistosta saataisiin kattavampi. Keväällä 2010 haastatellut vangit olivat jo suorittaneet koulutuksen lähes kokonaan, joten heidän haastatteluissa painotettiin koulutuksen arviointia sekä heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan. Kevään vankihaastatteluissa pääpainona oli myös koulutusryhmän arviointi ja ryhmän kehittyminen koulutuksen aikana. Syksyllä haastatellut vangit olivat suorittaneet koulutusta vasta muutamia viikkoja, joten heidän haastatteluissaan keskityttiin koulutukseen hakemiseen sekä ennako-odotuksiin. Myös syksyn ryhmältä kysyttiin koulutusryhmään liittyvistä asioista, painottaen ryhmän ensimmäisiä koulutuskertoja sekä alkutunnelmia ryhmätoiminnasta.

Henkilökuntahaastattelut suoritimme kahdessa osassa. Haastattelimme yhteensä viittä työntekijää (kaksi opettajaa, vartija, rikosseuraamus esimies, opinto-ohjaaja), jotka olivat jotenkin mukana Portti-ryhmän koulutuksessa. Henkilökuntahaastatteluilla selvitimme työntekijöiden mielipiteitä Portti-koulutuksesta sekä ryhmämuotoisen opetuksen soveltuvuudesta vangeille. Pyrimme tutkimaan myös sitä, miten vangit hakevat mukaan koulutukseen (kts. LIITE 4).

Kaikki vankihaastattelut ja yksi henkilökuntahaastattelu tehtiin Portti-koulutuksen sekä metallityötilan yläkerrassa olleessa toimistohuoneessa. Kaksi henkilökuntahaastattelua tehtiin Portti-koulutustilan valvomossa ja yksi henkilökuntahaastattelu ammattioppilaskoulun luokahuoneessa. Yhden henkilökuntahaastattelun teimme kyseisen työntekijän työhuoneessa.

Haastattelujen tueksi olimme seuraamassa muutamia Portti -koulutusryhmän opetuskertoja sekä keväällä että syksyllä. Tutustuimme vierailujemme aikana haastateltaviin henkilöihin sekä kerroimme heille tutkimuksestamme. Vierailujen kautta saimme realistisen kuvan Portti-ryhmän päivittäisestä toiminnasta sekä työjärjestyksestä ja koulutuksen havainnointi antoi hyvän pohjan haastatteluille. Havainnoinnilla pääsimme myös paremmin kiinni aiheeseemme.

7.3 Aineiston analysointi

Haastatteluiden jälkeen litteroimme haastattelut sanasta sanaan. Litterointi on työläs analyysimenetelmä, mutta sen kautta aineistoon päästään paremmin käsiksi ja aineistosta tulee selkeämpi. Litteroinnin voi tehdä monella tavalla, riippuen siitä minkälaista analyysitapaa aikoo käyttää. Esimerkiksi diskurssianalyysia tehdessä on aineisto purettava tarkasti, äänen painot ja tauot merkiten. (Eskola & Vastamäki 2001: 40-41.) Emme kuitenkaan kokeneet tarpeelliseksi näin tarkkaa litterointia, joten jätimme äänenpainot ja tauot merkitsemättä.

Litteroinnissa pieneksi ongelmaksi muodostui Portti-koulutuksen ja metallityötilan yläkerran toimistohuoneessa nauhoitettujen haastattelujen taustalla kuuluneet työskentelyn äänet. Joissain kohdissa vasaranlyönnit tai porauksen äänet peittivät alleen haastateltavan puheen ja litterointi oli hieman hankalaa. Myös joissain kohdissa vankien epäselvä sekä poukkoileva puhe aiheuttivat päänvaivaa litteroimiseen. Litterointia helpotti kuitenkin se, että litteroimme haastattelut heti niiden teon jälkeen, joten muistimme vielä hyvin tilanteiden kulun.

Kokonaisuudessaan litteroitua aineistoa kertyi fonttikoolla 10 ja rivivälillä 1,5 kirjoitettuna 61 sivua. Vankihaastatteluista aineistoa tuli yhteensä 39 sivua ja henkilökuntahaastatteluista yhteensä 22 sivua. Aineiston litteroinnin jälkeen luimme haastatteluaineiston läpi useampaan kertaan, jotta pääsimme siihen paremmin sisälle ja jotta aineiston analysointi olisi helpompaa. Käytimme opinnäytetyössämme aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Aineiston analyysin tarkoituksena on selkiyttää hajanaista aineistoa ja näin ollen tuottaa uutta informaatiota tutkittavasta kohteesta. (Eskola & Suoranta 2008: 137). Sisällönanalyysi on perusmenetelmä, jota voidaan käyttää laadullisessa tutkimuksessa. Se on tekstianalyysia,

jossa etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on kuvata aineiston sisältöä sanallisesti sekä saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 91, 103-106.)

Valitsimme opinnäytetyömme sisällönanalyysimentelmäksi teemoittelun, jossa laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihealueiden mukaan. Ideana teemoittelussa on etsiä tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Aineiston jaottelu teemoihin mahdollistaa myös tiettyjen teemojen esiintymisen vertailun. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 93.) Valitsimme teemoittelun, sillä se tuntui luontevalta sekä selkeältä analyysimenetelmältä teemahaastattelulla saadulle aineistolle.

Teemoittelimme litteroidun tekstin haastatteluissa käytettyjen teema-alueiden mukaisesti: koulutukseen hakeminen, koulutuksen arviointi, kokemukset ryhmämuotoisesta koulutuksesta ja vankien tulevaisuuden suunnitelmat. Samassa yhteydessä pelkistimme aineistoa eli karsimme siitä kaiken epäolennaisen pois. Teemoittelun teimme tietokoneella niin, että kopioimme litteroidusta aineistosta tiettyyn teemaan liittyneet ”vuorosanat” ja liitimme ne sen otsikon alle, mihin ne kuuluivat.

Karkean teemoittelun jälkeen jaoimme teemat vielä pienempiin osiin niin, että esimerkiksi koulutukseen hakemisen alle teemoiteltiin koulutuksesta saatu informaatio, kritiikki hakumenettelyä kohtaan, hakemisprosessin eteneminen sekä syyt koulutukseen hakemiselle. Tämänkin jaottelun teimme tietokoneella kopioiden litteroitua tekstiä ja liittäen sen sitten uuteen asiakirjaan sille kuuluvan otsikon alle. Lopuksi vielä värikyniä tai tietokoneella eri värejä käyttäen korostimme aineistostamme meidän mielestämme tärkeimpiä asioita tai sellaisia asioita, jotka tulivat esille monta kertaa eri haastatteluissa.

Aineiston analyysia tehdessä huomasimme aineistostamme mielenkiintoisen seikan. Vaikka aineistoa oli todella paljon, se oli erittäin samankaltaista. Vankihaastatteluissa kysyttyihin kysymyksiin saamamme vastaukset olivat kaikki lähes samanlaisia eri vankien kesken, minkä vuoksi mitään erityisen poikkeavaa ei tutkimusaineistosta noussut esille. Esimerkiksi koulutusta arvioidessa vastaukset olivat kaikki osapuulleen samanlaisia. Kysyttäessä koulutuksen parasta ja huonointa puolta, olivat vangit myös lähes yksimielisiä. Kauttaaltaan vankihaastatteluissa ilmeni vain muutamia eriäviä vastauksia ja olemmekin tutkimustuloksissa pyrkinneet nostamaan kaikki eriävät mielipiteet esille.

7.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisten kysymysten keskeinen jako voidaan tehdä tiedon hankinnan ja käytön välillä. Tiedon hankintaan liittyvät eettiset kysymykset koskevat mm. tutkimuslupaan liittyviä kysymyksiä sekä tutkimuksesta tiedottamista. Eettiseksi kysymykseksi muodostuvat myös tutkijan osallistumiseen liittyvät ongelmat, eli vaikuttaako tutkijan osallistuminen jotenkin tutkimusyhteisöön. (Eskola & Suoranta 2008: 52.)

Tutkimuksessa tulee kunnioittaa ihmisarvoa, eikä tutkittaville saa aiheuttaa vahinkoa tai heitä ei saa loukata riippumatta tutkimuksen tarkoituksista. Tutkimusta tehdessä tulee miettiä, onko tutkittaville jotain hyötyä tai haittaa tutkimuksesta ja miten heidän yksityisyys sekä luottamuksellisuus turvataan. Yksi eettisistä kysymyksistä on myös se, miten tutkimusta tehdään niin, ettei tutkittavaa johdeta harhaan. Kaikille tutkittaville pitää antaa tietoa siitä, miksi tutkimusta tehdään, miten sitä tehdään ja mitkä ovat tutkimuksen tavoitteet. Tutkittaville tulee korostaa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. (Eskola & Suoranta 2008: 56.)

Tietojen käsittelyssä sekä tietoja julkistettaessa eettisiä ongelmia ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Tutkittaville luvataan tietoja hankittaessa, että he säilyvät nimettöminä, joten myös tietoja julkistettaessa anonymiteetin tulee säilyä. Tutkimuksen aikana haastatteluanalyysit sekä haastattelunauhat tulee pitää salassa, jotta tiedot eivät pääse väärin ihmisten käsiin. Tutkimussuojan tulee säilyä tutkimuksen tulosten julkistamiseen asti, eivätkä tutkittavat saa olla tunnistettavissa tutkimustuloksista. (Eskola & Suoranta 2008: 56-58.)

Haimme työhömmme tutkimuslupaa rikosseuraamuslaitokselta sekä Riihimäen vankilan johtajalta. Tiedotimme kaikille tutkittaville, miksi teemme tutkimusta ja mitä tavoittelemme tutkimuksellamme. Painotimme haastatteluihin osallistuvilla, että osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavien henkilöllisyys pidettäisiin salassa. Jokainen haastatteluun suostunut allekirjoitti suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta ja siitä, että hänen sanomiaan asioita voidaan julkaista tutkimusraportissa.

Nauhoitettu haastatteluaineisto litteroitiin heti tietokoneelle ja poistettiin nauhoittimesta. Litteroitu teksti tallennettiin monin eri tavoin, jotta aineisto ei tuhoutuisi, jos tietokoneen kanssa tulisi jotain ongelmia. Litteroituun tekstiin emme merkinneet haastateltavien henkilöiden nimiä, vaan käytimme haastatelluista lyhenteitä, kuten H1. Sekoitimme lyhenteet vielä niin, että ensimmäisenä haastatellun henkilön numeroksi ei tullut H1 ja toisena haastatellun henkilön lyhenteeksi ei tullut H2 jne. Pidimme aineistomme tarkasti säilössä, jotta se ei joutunut vieraiden käsiin. Tutkimuksen teon jälkeen aineisto tuhottiin kaikista niistä paikoista, mihin se oli tallennettu.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Esittelemme tutkimustuloksemme niin, että vankien kokemukset esitellään ensin ja henkilökunnan mielipiteet sen jälkeen. Tulokset esitellään koulutuksen etenemisen mukaisessa järjestyksessä aloittaen koulutukseen hakemisesta sekä ennakko-odotuksista. Seuraavaksi tarkastelemme koulutuksen arviointia ja sen jälkeen koulutusryhmän arviointia. Viimeisenä esittelemme tutkimustuloksemme tulevaisuuden suunnitelmista sekä koulutuksen vaikutuksesta tulevaisuuteen.

8.1 Vankien kokemukset

Tutkimukseemme haastattelimme yhteensä 13:a vankia, jotka kaikki olivat miehiä. Haastatellut vangit edustivat hyvin kattavasti eri ikäluokkia ja heidät oli tuomittu erityyppisistä rikoksista. Osa vangeista oli koulutukseen osallistuessa suorittanut tuomiotaan hyvin vähän ja osalla vapautuminen oli koulutuksen loppuessa. Tuomioiden pituudet olivat myös vaihtelevia.

8.1.1 Sisäpiirin tietoa?

Haastattelujen mukaan lähes kaikki koulutukseen hakeneet vangit olivat saaneet tietoa koulutuksesta muilta vangeilta, jotka olivat joko itse käyneet koulutuksen aikaisempina vuosina tai kuulleet koulutuksesta hyviä asioita vankitovereiltaan. Vain muutama vanki kertoi, ettei ollut kuullut koulutuksesta sellikäytävillä.

"Kaverilta. Se kävi tän viime syksynä ite." H9

"Muilta vangeilta. Mä olin silloin tos suljetulla osastolla..ku tulin tänne nii sain sieltä tota tietoo muilta vangeilta." H11

Vain yhdelle vangille oli kerrottu Portti-koulutuksesta jo rangaistusajan suunnitelman tekovaiheessa ja koulutus oli merkattu hänelle rangaistusajan suunnitelmaan. Kolmea vankia kertoi saaneensa tietoa koulutuksesta Riihimäen vankilan työntekijöiltä, joista haastatteluissa mainittiin päihdetyöntekijä tai rikosseuraamusesimies.

"Päihdetyöntekijä ehdotti mulle tätä kurssia." H7

"Tota mä tulin tänne tekee tota rangaistusajan suunnitelmaa. mä tulin ennen sitä lakia niin mul tehtiin se vähän myöhässä niinku jälkikäteen. Mä kuulin ekan kerran siltä, mikä se on toi erityissuunnittelija, silt kuulin ekan kerran ja sit mä kuulin jätkiltä tuol tota tota ku menin tonne osastolle. Kaikki kehu kovasti." H8

Vangit antoivat kritiikkiä koulutukseen hakemiseen liittyen siitä, että tietoa koulutuksesta ei ollut riittävästi saatavilla. Monien vankien mielestä koulutuksesta olisi pitänyt tiedottaa yleisemmin, jotta useammille vangeille olisi tarjoutunut mahdollisuus hakea koulutukseen.

"Täst kantsis enemmän infota tuolla yleisissä tiloissa, ylipäätänsä kaikista koulutuksista ja avotalo noist koulutuksista kaikesta mahdollisesta. En ainakaa oo tähän saakka huomannu et täällä ois hirveesti ollu mistää ilmoituksii et." H11

8.1.2 Hakemisprosessi

Koulutukseen hakemisessa ei tullut selville mitään tiettyä, virallista lomaketta, vaan hakeminen oli hoitunut lähes kaikkien vankien kohdalla "rutinalapulla" eli asiointilomakkeella. Yksi vangeista kertoi päihdetyöntekijän hoitaneen hakemismenettelyn hänen puolestaan. Vaikka hakemismenettelyssä ei käytetty mitään selkeää kaavaa, vangit kuitenkin kokivat hakemisen helpoksi ja vaivattomaksi.

"Emmä menny opolle vaan mä laitoin opolle lapun ku se oli tos kesäaikana. Mä laitoin opolle vaan lapun et se ei tainnu ees olla paikalla." H6

"No sitte ku alko tää kurssi nii sit mä laitoin vaa lapun. Ja sit mä pääsin helposti ku mulla oli tuolla tota siin rangaistusajan suunnitelmassa se toi merkintä siitä." H8

Haastatteluista kävi ilmi, että kaikki koulutukseen hakeneet vangit haastateltiin ja haastatteluista valittiin mukaan koulutukseen kahdeksan vankia. Haastatteluilla pyrittiin selvittämään vankien motivaatiota sekä kyvykkyyttä suoritutua koulutuksesta. Kaikkia syksyn koulutusryhmän vankeja ei kuitenkaan oltu haastateltu, sillä koulutuksen alkuvaiheessa yksi valituista vangeista oli lopettanut koulutuksen ja hänen tilalleen oli valittu uusi vanki ilman haastattelua.

"Joo. Haastateltiin. Ennenku tää alko tää nii oli täs haastattelu täs samassa tilassa." H11

8.1.3 Hakemisen syyt

Vangit kertoivat hakeneensa koulutukseen pääsääntöisesti neljästä eri syystä. Osa vangeista oli hakenut koulutukseen, jotta he oppisivat tekemään ruokaa sekä hoitamaan asioitaan siviilielämässä. Hygienia-, anniskelu- ym. passit olivat myös monen koulutukseen hakeneen mielessä. Muutamat vangeista kertoivat hakeneensa koulutukseen jonkinlaisen tekemisen sekä hyvän ruuan vuoksi.

"No ku täst saa noi hygieniapassin ja alkoholipassin tai anniskeluluvan ja sit pitäs jouluna savotalle lähtee..kaverin ravintolaan töihin." H9

"No ruuanlaittotaitoja parantamaan..ja et sais jotai puuhaa..ei tonne oo mitää järkee tota nii maata sellissä ku ei oo mitää tekemistä ja tota ei tuu mitää sielhä menee aika iha hukkaa sitte." H11

8.1.4 "Parasta A-luokkaa"

Suurin osa vangeista kertoi koulutuksen vastanneen heidän ennakko-odotuksiaan hyvin. Vangit olivat pääsääntöisesti kuulleet koulutuksen sisällöstä toisilta vangeilta, jotka olivat aikaisempina vuosina suorittaneet Portti-koulutuksen. Kuulopuheiden perusteella syntyneet ennakkokäsitykset olivat vankien mukaan enimmäkseen positiivisia.

"No siis no kaverit sano et siel tehää ruokaa joka päivä ja sit on jotai teorialuntei iltapäivisin. Et aikailla vastannu odotuksia." H9

Kaikki haastatteluissa mukana olleet vangit kertoivat olevansa todella tyytyväisiä Portti-koulutukseen sekä sen sisältöön ja ohjaajiin. Koulutukseen osallistuneet vangit pitivät koulutuksen mielekkyyden ja onnistumisen kannalta erityisen tärkeänä juuri ammattitaitoisia sekä osaavia opettajia. Monet vangit kertoivat koulutuksen olevan mieluisin niistä koulutuksista, mitä he olivat käyneet ja useat sanoivat koulutuksen olevan "parasta A-luokkaa".

"Mun mielestä tää on vankilan paras koulutus mitä voi vankilassa olla. Ehdottomasti." H2

"Erittäin tyytyväinen, parasta mitä vankilalla on tarjolla." H1

8.1.5 Vankilan à la carte vai eväitä tulevaisuuteen?

Vangit nostivat koulutuksen hyvänä puolena erityisesti esille herkullisen ruuan sekä ruuan valmistuksen taitojen kerryttämisen. Vankilassa normaalisti tarjottavan ruuan sanottiin olevan "valovuosia jäljessä" kurssilla tehtyjä ruokia ja herkkuruuat toivat myös virkistävää vaihtelua muuten yksitoikkoiseen ruokavalioon. Useat vangit kertoivat myös koulutuksen myötä alkaneensa tehdä ruokaa sekä leipomaan sellien yhteistiloissa tai lomilla siviilissä.

"Oon mä tuol osastolla aina leiponu tai tommosta." H12

Koulutuksen myötä suoritettavat passit olivat vankien mielestä hyödyllisiä ja useat heistä mainitsivat passien tulevan luultavasti käyttöön tulevaisuudessa. Vangit kokivat, että ammattipassien avulla olisi helpompi päästä kiinni työelämään. Erityisesti vangit nostivat esille anniskelupassin sekä hygieniapassin tarpeellisuuden työelämässä.

"Niin ja sitten kun on säännöt muuttuneet, että tästä saa todistuksia, jotka on semmosia tarpeellisia nykypäivänä. Jos sattuu näin, että alkaaki maksaa veroja muustakin kuin tupakasta." H3

Vangit mielsivät koulutuksen olevan hyvä myös siksi, että vangeille tarjoutuu sen myötä jotain hyödyllistä tekemistä. Vangit korostivat sitä, että koulutukseen osallistuttaessa vankeusaika ei mene hukkaan, vaan se käytetään opiskeluun ja kouluttautumiseen.

"Erittäin hyvä että tämmösiä järjestetään. Niinku todella hyvä. Täs on niinku..nii..mahdollisimman paljon vaa tällasia et ois niinku puuhaa vangeille, eri vaihtoehtoja." H11

8.1.6 Harvat kritiikin kohteet

Useat vangit mainitsivat ATK-taitojen opetteluun tärkeäksi ja sitä toivottiin olevan jopa enemmän. Vangit vetosivat vastauksissaan siihen, että tänä päivänä lähes kaikkia asioita

hoidetaan Internetin tai tietokoneen kautta. He kokivat, että ovat jääneet ikään kuin yhteiskunnan ulkopuolelle, sillä eivät välttämättä osaa käyttää tietokonetta tarpeeksi hyvin.

"Internetin käyttöä ei oo ollu, meillä yritettiin, meillä oli tarkoitus, että me oltais päästy Internetin käyttöä harjoitteleen, mutta siihen ei taas talo anna lupaa. ATK tunnit oli hyvät ja mulla itellä ku pitkään ollu kiinni, niin unohtunut tietokoneen käyttö kokonaan, jotain niinku vähän taas muistaa tietokoneen käyttöä, se oli tosi hyvä, harmi vain kun tietokonetunteja oli niin vähän.." H1

Vaikka kaikki vangit kokivat koulutuksen erittäin hyväksi, joidenkin vankien kohdalla tuli ilmi myös muutamia koulutuksen osia, jotka eivät olleet niin vankien suosiossa. Eniten kritiikkiä vangit antoivat koskien iltapäivällä pidettyä arjen psykologiaa, mutta tunnustivat sen olevan kuitenkin tärkeää tulevaisuutta ajatellen.

"No ei tässä mitään silleen nyt suoraan sanotusti mitään huonoa ole ollu, mutta tietenkään mä en nuista arjen psykologiasta tykkää oikeen, musta ne on vähän sellasii, mun mielestä lapsellisia, vähän nuoremmille tarkoitettuja muualle suunnattuja alun perin, mut sit ne on tullu tänne vain." H2

Haastatteluissa tuli monien vankien kohdalla ilmi eräänlainen sopeutuminen myös turhiksi koettuihin tunteihin. Vaikka jostain koulutuksessa opetettavasta asiasta ei pidetty, siitä ei kuitenkaan rutistu, sillä koulutus oli kokonaisuudessaan niin mielekäs.

"..ei tässä semmosta huonoo oo sillee et ku ei vituta niinku aamulla herätä ja tulla tänne eikä päivällä .. ei mua ees vituta iltapäiväks tulla tonne ylös sinne höpöhöpötunneille.." H6

8.1.7 Toimiva koulutusryhmä

Haastattelujen mukaan kaikki Portti-koulutukseen osallistuneet vangit pitivät koulutusryhmää erittäin hyvänä. Kukaan heistä ei kokenut vaikeaksi ryhmämuotoiseen koulutukseen osallistumista, vaikka useasti samaan koulutusryhmään kuuluneet vangit eivät tunteneet toisiaan entuudestaan. Vangit korostivat ryhmämuotoisen koulutuksen etuja ja kertoivat sen parantavan sosiaalisia valmiuksia sekä yhteistyötä ja olevan siten hyväksi heille. Vankien puheista oli selkeästi huomattavissa ryhmän kehitykselle tyypillisiä vaiheita, kuten muodostusvaihe sekä yhdenmukaisuusvaihe.

"Tässä on niinku tosi helppo porukka ja kaikki niinku tulee toimeen keskenään. Huumori on." H4

"No iha hyvää se varmaan tekee. Et iha tarpeeks tuolla kumminki saa olla et varsinki jos on suljetulla, ni eihä siel oo mitää toimintaa. Istuu kopissa melkee koko päivän et..." H11

"Tosi hyvä ryhmä. Ei ole niinku pahaa sanaa kenestäkää. Monesti on kuullu aikasemmista ryhmistä kuullu kavereilta, että on ollu porukkaa, jotka vaan istuu eikä tee mitään. Tää on ollu niinku tosi hyvä ryhmä, että kaikki niinku osallistuu." H1

Haastatellut vangit kertoivat ryhmän toiminnan muuttuneen paljon koulutuksen edetessä, kun toimintatavat, muut ryhmäläiset sekä opettajat tulivat tutuiksi. Vankien mukaan koulutuksen alussa toimiminen oli epävarmempaa ja kaikki olivat hieman varuillaan. Tehtävien jaossa käytiin hyvin yksityiskohtaisesti läpi ruuanvalmistukseen liittyvät vaiheet, eivätkä vangit uskaltaneet lähteä täysillä mukaan toimintaa, sillä he pelkäsivät epäonnistuvansa. Muutamien viikkojen kuluessa vangit kertoivat kuitenkin tilanteen muuttuneen ja koulutusryhmän muotoutuneen tiiviimmäksi.

"Tää homma on nopeutunu huomattavasti. Elikkä aluksi oli ihan kauheaa hakemista tää touhu, oli vähän hukassa, mutta nyt kaikki on niinku ihan omalla painollaan." H2

Vankilaympäristön tiukka hierarkisuus sekä sitä leimaava väkivaltaisuus luovat omat haasteensa ryhmän toiminnalle. Ulkopuolinen voisi helposti kuvitella koulutusryhmässä olevan jännitteitä vankien välillä, mutta haastateltujen vankien mukaan näin ei kuitenkaan ole. Vangit kertoivat, että konflikteja tai välienselvittelyjä ei ole esiintynyt lainkaan koulutusryhmässä.

"Ei oo minkäälaista, että varmaan tällaisessa tilanteessa, ko päässy tänne katottu kellä on motivaatiota lähteä tällaseen. Kyl tää aivan hyvä ryhmä on." H5

"Hyvin. Ei oo mitää kahnauksia ollu." H7

8.1.8 Mihin hyötyä koulutuksesta?

Useat haastatellut vangit ajattelivat Portti-koulutuksen olevan jollakin tapaa hyödyksi tulevaisuudessa. Ammattipassien, etenkin hygieniapassien ja anniskelupassin, hyödyllisyys tuli esiin monessa haastattelussa ja vangit korostivat niiden merkitystä työpaikkaa etsittäessä. Muutamat vangeista mainitsivat myös työturvallisuus- sekä ensiapukortin tulevan tarpeeseen.

"Ja sitten, on ne passit mitä me ollaan täältä saatu tuolta, kaikki hygieniapassi ja työturvallisuuskortti. Sitten on ajokorttilupa. Ja anniskelukortti ja. Tietenki nuo on hyvin hyödyllisiä tulevaisuutta olla, johonki töihin." H4

Eräät haastatellut Portti-kurssilaiset kertoivat jopa saaneensa uusia ammattiajatuksia koulutuksen myötä. Ruuanlaitto ja catering-ala olivat erityisesti herättäneet kiinnostusta. Yksi koulutukseen osallistuneista oli jo suorittanut osan catering-alan perustutkinnosta ja yksi kertoi hakeneensa mukaan koulutukseen.

"H1: Ehdottomasti. Ja sitten oikeastaan sekin, että mulla on tullu siivilin puolelle, niinku uusia ammatti ajatuksia tän portin myötä. Että mä oon niinku tän jälkeen hakemassa catering-kursille, tavallaan niinku hyvä jatko tälle. Saa vähän laajennusta tähän. Niinku nimenomaan just tähän ruuanlaittoon. Ja tuota noin ravintolatyöskentelyyn ja tollasee, ko meillä on ollu noita ammattipasseja täällä, niin ne on ihan hyödyllisiä

Haastattelija: Voi olla niinku hyvä mahdollisuudet työllistyä.

H1: Kyllä joo, että niinku mäki ko mä oon just sinne ravintola-alalle. Täällä on niinku tuo hygieniapassia ja anniskelupassi. Niin mä oon oikeasti ajatellu, niitten avulla voi saada töitä."

Haastatteluista kävi ilmi, että muutamat vangit näkivät tulevaisuutta ajatellen hyötyvänsä myös kritiikkiä saaneista teorialunneista. Esimerkiksi yhteiskunnassa toimimiseen sekä erilaisissa virastoissa asioimiseen tarvittiin opastusta sekä neuvoja ja niitä juuri saatiin teorialunneilta.

"Mä en oo koskaa asioinu et mä oon aina eläny sillee yhteiskunnan ulkopuolella et mä oon sit vuokrannu kämpät muuten ja muuta. Et mä en oo ikinä ollu niinku papereil missää ja sit mä en oo käyny missää virastoissa koskaa...Tietää mihin pitää laittaa niit lippui ja lappui sitku laittaa itteää kirjoille johonki." H8

Lähes kaikki haastatellut kertoivat koulutuksen innoittamana alkaneensa laittaa ruokaa sekä vankilassa että lomilla. Vankien mukaan heidän itseluottamuksensa ruuanlaitossa oli parantunut ja heidän kiinnostuksensa ruuanlaittoon oli lisääntynyt. Vangit kertoivat myös tulleen tietoisemmiksi eri ruokien sisältämisestä ravintoaineista ja muutamat heistä mainitsivat jopa välttelevänsä ”roskaruokaa” sekä taloudellisista että terveydellisistä syistä.

”Kyllä siitä on hyötyä ja just se että, ite pärjää niinku enemmän ettei tarvi käydä aina hamppareita syömässä ja tälleen semmoseen niinku taloudellisempaa elämää pystyy elämään hyvin. Ja ettei tarvi niinku tuota helppoa rahaa lähteä tekemään, että.” H5

”Siis tuleehan siit semmonen hyöty et ku tota ruokaa tekee, nii tekee helpommin ja sit uskaltaa alkaa tekemään. Ja osaa tehdä ja vaikka ei osaakkaa, nii sellane, et uskaltaa alkaa tekemään ruokaa.” H6

8.1.9 Valoisa tulevaisuus

Monella haastatteluihin osallistuneista vangeista oli suunnitelmia koulutuksen jälkeiselle ajalle. Suurin osa vangeista odotti pääsyä avovankilaan ja kertoi siellä suunnitelmissa olevan jonkunlaisen kurssin tai työtoiminnan aloittaminen. Muutamat kertoivat myös halukkuudestaan päästä opiskelemaan. Yksi vanki mainitsi avotalon pääsyn mahdollistavan hänelle työpaikan ravintola-alan yrityksessä.

”Joo kyl mä oon syksyllä siviilissä ja sitten tuolla Suomenlinnassa mä oon semmosella oman-elämän rakentamiseen liittyvällä..semmonen kurssi, että se on tähän hyvää jatkoa.” H5

Osalla vangeista tuomio jatkui vielä useampia kuukausia ja he mainitsivat haluavansa kurssin jälkeen mukaan vankilassa järjestettävään työtoimintaan. Työtoimintaan olivat halukkaita myös muutamat vangit, jotka kertoivat erilaisten kurssien jo kyllästyttävän heitä.

”Ei mua kyllä nää alkaa riittää nää kurssit jo et..töihin kai sitte.” H7

8.2 Henkilökunnan kokemukset

Tutkimukseemme haastattelimme viittä Portti-ryhmän toiminnassa mukana olevaa työntekijää, jotka edustivat kattavasti eri ammattiryhmiä (vartija, ohjaaja, opettaja). Kaksi haastatelluista oli naisia ja kolme miehiä.

8.2.1 Informaation kolme tietä

Haastateltujen työntekijöiden mukaan vangit hakeutuvat koulutukseen pääsääntöisesti kolmen eri kanavan kautta. Yhtenä väylänä työntekijät mainitsivat sen, että vangille on jo arviointiyksikössä kirjattu rangaistusajan suunnitelmaan tarve osallistua valmentavaan ja kuntouttavaan toimintaan. Tällöin vankilan toteuttaessa rangaistusajan suunnitelmaa, on loogista valita Portti-ryhmään kuntoutustoiminnasta hyötyvä vanki.

Työntekijöiden haastattelujen perusteella toiseksi kanavaksi muotoutuu henkilökunnan ”valikoiva silmä”, eli se, että vankituntemuksen perusteella henkilökunta ikään kuin patistaa koulutukseen sellaiset vangit, joiden he luulevat koulutuksesta hyötyvän.

”Henkilökunta ku nyt täällä on päivittäin tekemisissä kaikkien vankien kanssa niin kyllähän ne sitte niinku pistää silmään tuolta, että tossa on nyt sitte vaikka semmonen palloilija, että sen voisi jotenki Porttiin työntää.” H1

Kolmannen väylän muodostaa henkilökunnan haastattelujen mukaan vankien keskinäinen informointi ja koulutuksen mainostaminen. Portti-kurssin aikaisemmin käyneet ja sen hyväksi kokeneet vangit suosittelevat koulutusta vankitovereilleen ja kehottavat heitä hakemaan mukaan koulutukseen. Vankien keskinäinen mainonta voi kuitenkin olla myös negatiivisessa mielessä sitä, että vangit yrittävät kalastaa kaikki kaverinsa mukaan koulutukseen.

”Ja kolmas (väylä) on sitten tietysti niinku se vankien oma viidakkorumpu.” H1

8.2.2 Hakumenettely

Haastatteluissa kävi ilmi, että vankilalla ei ole mitään virallista hakulomaketta Portti-koulutukselle. Tyypillisesti hakeminen tapahtuu asiointilomakkeella, mikä lähetetään rikosseuraamuskesimiehelle, opinto-ohjaajalle tai ammattikoulun työntekijöille. Hakuprosessi etenee siten, että kaikkien lapun lähettäneiden vankien nimet kerätään listalle ja sen jälkeen

koulutuksen työntekijöistä koottu ydinryhmä haastattelee koulutukseen halukkaat vangit. Haastatteluiden jälkeen valitaan ryhmään kahdeksan vankia, joiden koetaan hyötyvän koulutuksesta eniten sekä sopeutuvan ryhmämuotoiseen koulutukseen parhaiten.

Haastattelujen tavoitteena oli myös selvittää kriteereitä, joilla vangit otetaan mukaan koulutukseen. Työntekijät mainitsivat ryhmän kokoamisen olevan välillä vaikeaa, sillä vankimaailman luomat hierarkiaroolit sekä niihin liittyvät turvallisuusasiat tulee ottaa ryhmää valitessa huomioon. Yhtenä kriteerinä opiskelijavalinnoissa pidetään myös vankien terveydentilaa, mikä voi estää koulutukseen osallistumisen.

”Siinä voi tietysti joskus olla vaikka jotain terveydellisiä tekijöitä, jotka estää sen et ryhmään ei voi tulla. Sit voi olla näitä turvallisuuteen liittyviä että tiettyjä äijiä ei voi niinku samaan ryhmään sitte laittaa.” H1

Työntekijöiden mukaan ryhmään valitaan tarkoituksella tuomion eri vaiheissa olevia vankeja. Vaikka usein ajatellaan, että vangit hyötyisivät Portti-koulutuksen tapaisesta kuntouttavasta toiminnasta tuomion loppuvaiheilla, voi se olla myös hyvä aloitus tuomiolle. Henkilökunta kertookin valinnan tapahtuvan yksilöllisellä tavalla parhaiten pohdittuna.

”Koska varsinki jos ajatellaan niinku opiskeluhommia, niin vangithan voi olla äärimmäisen hyviä, motivoituneita ja innokkaita opiskelijoita täällä vankilassa ja se homma toimii täällä, mutta auta armias kun ne pääsee ton muurin ulkopuolelle.” H1

Haastatteluissa kävi ilmi, että kovin suurta karsintaa ryhmään halukkaille ei jouduta suorittamaan. Alkuperäisiä koulutukseen hakijoita on viime lukukausina ollut noin 10, joista kahdeksan on aina valittu koulutukseen. Näin ollen lähes kaikki halukkaat ovat päässeet mukaan koulutukseen.

8.2.3 Koulutusten aateline?

Kaikki haastatellut työntekijät kertoivat olevansa todella tyytyväisiä Portti-koulutukseen. Henkilökunta korosti tämäntyyppisen koulutuksen olevan erityisen tärkeää vankilaympäristössä, sillä vankien sosiaaliset taidot ovat usein puutteellisia. Myös vankien heikko elämänhallinta sekä käytöstapojen puute tuli esille monessa haastattelussa ja niiden todettiin parantuvan koulutuksen myötä.

Yksi työntekijä mainitsi vankien saavan koulutuksesta tärkeitä onnistumisen elämyksiä, joiden myötä vangit voivat purkaa huonoa itsetuntoaan. Koulutuksen hyvänä asiana mainittiin myös se, että koulutuksen edetessä vangit oppivat tärkeitä sosiaalisia valmiuksia sekä yhteiskunnassa toimimisen taitoja.

”Just että se poistaa sen roolin ja tuo sieltä sen niinku, että nää vangit tän ohjelman jälkeen, sanotaanko puolen vuoden jälkeen nää pystyy alkaa keskustelemaan. Sitä ennen ne on sen roolinsa vankeja, joilla on se roolin mukaan henkilökunnan kanssa ei välttämättä keskustella ihan helpoista ja yksittäisistäkin asioista.” H2

8.2.4 Kehitysehdotuksia

Työntekijöiden mukaan koulutuksen sisältö oli nyt muokkautunut oikeaan suuntaan, mutta pieniä parannusehdotuksia löytyi kuitenkin. Yksi haastateltavista mainitsi, että hänen mielestään yleissivistävää opetusta, kuten matematiikan perusosaamista ja kieliopintoja voitaisiin lisätä koulutukseen ja yhden työntekijän mielestä koulutukseen olisi ollut hyvä lisätä itsehillinnän harjoittelua. Yhdessä haastattelussa tuli kehityskohtana ilmi myös erilaisten sosiaalisten suhteiden, kuten perhe- ja parisuhteiden käsittely.

”Sitten mä oon miettiny siis niinku näitä perheen ihmissuhteet ja tommonen, että siinä on selvästikkin noilla suurta heikkoutta. En tiä onko kovinkaan monella ollu, siis semmosta niin sanottua normaalia perhettä edes, että jos ois ollu niitä ihmissuhdemalleja. Että ne on ollu häiriintyneitä perheitä, niiltä puuttuu tavallaan se malli siitä miten ihmiset osaa elää keskenään hyvin.” H3

Vaikka kehitysehdotuksia löytyi, työntekijät kuitenkin muistuttivat koulutuksen keston olevan vain 20 opintoviikkoa ja sen luovan omat esteensä koulutuksen sisällölle. Vaikka monia asioita voisi koulutukseen vielä lisätä, ei se ajallisesti olisi mahdollista. Yksi työntekijöistä mainitsi koulutuksen kehittämisessä ongelmana myös sen, että oppilaitosten kaksoiskirjaukset eivät ole sallittuja Suomessa. Koulutukseen osallistuvien vankien ollessa Hyria:n opiskelijalistoilla, heitä ei voi lisätä enää esimerkiksi Riihimäen aikuislukion listoille. Näin ollen kaiken Portti-koulutukseen sisältyvän opetuksen tulee olla Hyria:n järjestämää.

8.2.5 Ryhmäkoulutuksen kaksi puolta

Kaikki haastatellut työntekijät olivat sitä mieltä, että ryhmämuotoinen koulutus tekee hyvää vangeille. Työntekijät mainitsivat ryhmämuotoisen koulutuksen hyötyinä muun muassa sen, että sen avulla voidaan kehittää ja ylläpitää sosiaalisia taitoja sekä opetella toisten ihmisten huomioon ottamista.

Vaikka ryhmämuotoinen koulutus koettiin hyväksi opetusmuodoksi, haastatteluissa ilmeni, että sillä on myös huonot puolensa. Muutaman haastatellun työntekijän mukaan ryhmämuotoinen koulutus ei sovi kaikille vangeille ja näin ollen ehkä juuri koulutusta eniten tarvitsevat vangit jäävät sen ulkopuolelle.

”Eli on tottakai niinku olemassa niitä semmosia vankeja, mitkä ei halua toimia ryhmässä. Tai ne tietää, että he eivät kuitenkaan niinku siinä ryhmässä pysty toimimaan. Sen takia, että ne sosiaaliset kyvyt on niin huonoja.” H1

Työntekijät mainitsivat myös muun muassa luonnehäiriöistä kärsivien, sosiopaattien ja psykopaattien olevan sopimattomia ryhmämuotoiseen koulutukseen, sillä uhka ryhmän hyväksikäyttöön ja manipulointiin kasvaisi heidän myötä liian suureksi. Työntekijät kertoivat terveydellisten sekä turvallisuuteen liittyvien syiden rajaavan hakijajoukkoa yhtä lailla. Jos vangilla on esimerkiksi suuria vieroitusoireita, ei hän pysty osallistumaan koulutukseen täysipainoisesti. Turvallisuuteen liittyvillä seikoilla työntekijät tarkoittivat muun muassa eri jengeihin kuuluvia henkilöitä, jotka eivät tule toimeen toistensa kanssa.

8.2.6 Kehittyvä ryhmä

Haastateltujen työntekijöiden mielestä koulutusryhmän toiminnassa on selkeästi havaittavissa kehitystä koulutuksen edetessä. Alkuvaiheessa ryhmän toimintaa kuvattiin jännittyneeksi ja jopa hieman vaivaantuneeksi. Vangit toimivat enemmän yksin kuin ryhmässä, eikä luontevaa vuorovaikutusta vankien välillä näkynyt. Opettajien merkitys koulutuksen alkuvaiheessa korostui, sillä annettujen ohjeiden piti olla selkeitä ja yksityiskohtaisia, sillä vangit eivät uskaltaneet omatoimisesti tehdä asioita.

”Elikä alkuun he ovat yksilöitä, toimivat, haluavat toimia yksin ja selvästi niinku suhtautuvat varautuneesti toisiinsa.” H4

Alkuvaiheen jälkeen vangit alkoivat tutustua toisiinsa ja pystyivät jo hieman luopumaan vankirooleistaan sekä tiukasta hierarkiasta. Tutustumisvaiheessa oli tyypillistä, että vangit

alkoivat toimia eniten tutuksi tulleen vankitoverin kanssa pareittain, eikä koulutusryhmän tiivistymistä vielä näkynyt esimerkiksi ryhmähengen muodossa.

”Ja sitten tulee tää tavallaan tämmönen oppiminen pois siitä vangin roolista, eliikkä sen vangin rooli mikä on tuolla päätalossa ja kerroksilla se muodostuu, niinkö joudutaan se puretaan tuossa.” H2

Koulutuksen edetessä ryhmä tiivistyy ja vangit pääsevät kokonaan irti kongeilla luomistaan rooleista. Vangit alkavat kehittyä muun muassa ruuan valmistuksessa ja opettajan rooli työnjohtajana pienenee. Onnistumisen kokemusten myötä vangit alkavat toimia omatoimisemmin ja uskaltavat tehdä rohkeammin omia päätöksiä. Vuorovaikutus henkilökunnan sekä toisten vankien kanssa muuttuu luontevammaksi ja vangit alkavat toimia ryhmänä, jolla on yhteinen päämäärä.

”Ja sit nytkö ollaan tässä nyt, kurssi alkaa olla niinku loppupuolella, niin nyt tää toimii niinku täysin joukkueena. Eliikkä silloin jos joku tarvii jeesiä, kaikki on valmiita jeesamaan. Ei enää niinku, että tää on mun homma ja en tee mitään muuta. Ihan selvästi sen näkee sen ryhmäkehityksen.” H4

Lähes kaikki haastatellut työntekijät mainitsivat vertaistuen näkyvän ryhmän toiminnassa ja sen olevan tärkeää toiminnan kannalta. Yksi työntekijöistä mainitsi vertaistuellisena piirteenä toisten vankien auttamisen: Jos joku tehtävä tuotti vaikeuksia jollekin vangille, toiset vangit auttoivat häntä tehtävän suorittamisessa. Muutamat työntekijät mainitsivat vertaistuen ilmenevän myös siinä, että vangit puhuvat toisilleen vaikeista ja henkilökohtaisista asioista ja saavat vankitovereiltaan kannustusta sekä tukea.

” Täällä ei ikinä naureta, täällä siis lasketaan leikkiä ja välillä se on kauhean niinkun ronsiaki se herjan heitto, mutta silloin ko nähdään, et kaveri puhuu tosissaan ja on niinku heikoilla, puhuu semmosista henkilökohtaisista asioista, koskaan en oo nähny, että toiset vangit pilkkais tai naurais. Pikemminki päinvastoin. Se on aika mielenkiintoinen ilmiö, ku mä toisaalta taas tiedän mitä tapahtuu kongilla, siellä tapahtuu just päinvastoin. Jos joku näyttää sen heikon puolen niin siihen isketään” H4

8.2.7 Koulutusten ”viisasten kivi”?

Haastatteluissa kävi ilmi, että kaikki työntekijät uskovat Portti-kurssin vaikuttavan jollakin tavalla vankien tulevaisuuteen. Kolmessa haastattelussa työntekijät korostivat vankien

henkisen kasvun merkitystä ja sitä, että vangit pystyivät kurssin jälkeen hoitamaan omia asioitaan paremmin sekä he suhtautuivat omiin mahdollisuuksiinsa realistisemmin. Useat haastatelluista työntekijöistä näkivät koulutuksen myötä kohentuneen itsetunnon sekä sosiaalisten taitojen helpottavan vankien opiskelu- tai työpaikan saantia. Yhtenä tärkeänä asiana mainittiin myös vangeille kurssin myötä syntynyt motivaatio itsestä ja asioista huolehtimiseen.

"Lähinnä, mä nään niinku sen päähyödyn siinä vangin henkisenä kasvuna. Ne niistä tulee huomattavasti kyvykkäämpiä käsittelemään omia asioitaan ja suoriutumaan erilaisista esimerkiksi erilaisista esimerkiksi näistä hakeutumisprosesseista ja ymmärtää vähän niinku laajemmin asioita." H2

Portti-koulutuksesta nähtiin olevan hyötyä jo vankila-aikana. Työntekijöiden mukaan vangit pystyvät hyödyntämään ruuanlaittotaitojaan viikonloppuisin osastolla ja siivous- sekä pyykinhuoltotaidot ovat eduksi esimerkiksi sellien siivouksessa. Yksi haastatelluista uskoi teorialatunneilla opittujen älypähkinätehtävien leviävän ympäri vankilaa ja näin edes hieman tuovan helpotusta vankien lousimisaikaan.

Monet haastatelluista työntekijöistä kertoivat, että usein vankien toiveet sekä tavoitteet tulevaisuudesta selkiytyvät koulutuksen aikana. Jokaisen koulutukseen osallistuvan vangin kanssa tehdään henkilökohtainen opetussuunnitelma, mitä täydennetään ja muokataan koulutuksen kuluessa. HOPS:ien avulla vangit saadaan parhaassa tapauksessa sitoutettua oman elämänsä suunnitteluun sekä suunnitelman toteuttamiseen.

"Ja sit on tietysti ihan niitä, kenelle on niinku lähtenyt se ikään kuin uusi ura selkiintymään ainaki siellä Porttikoulutuksessa, että nyt ne ainaki tietää, että haluan hakeutua tämännäntyyppiseen koulutukseen tai tämännäntyyppisiä töitä haluan tehdä." H1

Haastatteluissa kävi ilmi, että Portti-kurssin suorittaneet vangit sijoittuvat erittäin hyvin vankilassa työtoimintaan tai pääsevät opiskelemaan koulutuksen päätyttyä. Yksi työntekijöistä mainitsi Portti-kurssin suorittaneiden vankien saaneen "lisäpisteitä" koulutuksesta, kun he ovat hakeneet avovankilaan opiskelemaan.

"Niinku yks suorittaa nyt vissiin ajokouluu, ja yks on käynyt pääsykokeissa opiskelemaan ja yks aloitti oppisopimus tai siis tämmösen. Eli kolmesta mä niinku tiedän selvästi, että ne on jo menossa työelämään kohti." H3

Koulutuksesta nähtiin olevan hyötyä myös siiviiliin siirryttäessä ja työelämään pyrittäessä. Yhden työntekijän mielestä kurssilla opitut konkreettiset asiat, kuten pyykin pesu sekä ruuan

laitto helpottavat vankien jokapäiväistä elämää ja ehkäisevät turhautumisen tunnetta. Teoriatunneilla opitut yhteiskunnassa toimimiseen ja virastoissa asioimiseen liittyvät asiat nostettiin esille tärkeänä osana arjessa selviytymistä.

”Täähää on lähinnä tää kurssi niinku tuonne siviiliin tähtäävä, ne oppivat pesemään paitoja ja kalsareita ja sitten tekemään sapuskaa ittellessä.” H5

Työllistymisen kannalta tärkeänä asiana nousivat esille koulutuksessa suoritettavat ammattipassit. Useat työntekijät uskoivat, että varsinkin palvelualan työpaikkoihin haettaessa, ne parantaisivat vankien mahdollisuuksia työpaikan saannissa. Myös ajokortin suorittamisen nähtiin helpottavan vankien sijoittumista työelämään.

Vaikka työntekijät näkivätkin koulutuksesta olevan paljon hyötyä, eivät he kuitenkaan uskoneet koulutuksen olevan ratkaisu rikollisuuden poistamiseen. Koulutuksen hyödyt ja vaikutukset vankeihin ovat yksilökohtaisia ja koulutuksen tuloksellisuutta on vaikea tutkia tai näyttää toteen. Työntekijät näkivätkin suurimpana koulutuksesta saatavana hyötynä vankien mielialan kohentumisen sekä sosiaalisten taitojen paratumisen.

”Että nyt ainakaan ei voi suoraan sanoa sitä, että se ois niinku sellanen viisasten kivi, että Portti-koulutuksen suorittamalla kaikki niinku rikollinen ura on sen jälkeen taakse jäänyttä. Että ei nyt ainakaan sillä tavalla.” H1

9 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vankien ja henkilökunnan kokemuksia ja mielipiteitä Portti-koulutuksesta. Haastattelimme opinnäytetyöhömme kolmeatoista miespuolista vankia, jotka suorittivat Portti-koulutusta keväällä tai syksyllä 2010. Opinnäytetyöhömme haastattelimme myös viittä Riihimäen vankilan henkilökunnan jäsentä, jotka olivat jollain tavalla mukana Portti-koulutuksen toteutuksessa. Tässä yhteenvedossa tiivistämme tutkimustuloksista eniten esille nousseet asiat sekä vertailemme ja pohdimme henkilökunnan ja vankien haastatteluista esille nousseita eroja tai yhtäläisyyksiä. Tarkastelemme tutkimustuloksiamme myös aikaisemman tutkimustiedon valossa. Lopuksi esittelemme vielä vankien läpikäymää koulutusprosessia kuvaavan mallin ”Vangin oppimispolku Portti-koulutuksessa”.

9.1 Koulutukseen hakeminen

Haastatteluissa selvisi, että muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikki vangit olivat saaneet tietoa koulutuksesta vankitovereiltaan, jotka olivat itse käyneet Portti-kurssin. Henkilökunnalta informaatiota oli saanut vain kolme haastatelluista, joista vain yksi oli saanut tietoa jo rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa. Vangit kritisoivat koulutuksesta saatavan informaation vähäisyyttä ja toivoivat, että koulutuksista yleensäkin tiedotettaisiin paremmin sekä yleisemmin.

Samansuuntaisia tutkimustuloksia on esittänyt myös Kati Lahti (2009) tutkimuksessaan ”Opintieillä vankilassa”. Lahti kirjoittaa tutkimuksessaan, että vankien opiskelua sekä opiskeluun hakeutumista vaikeuttavat huomattavasti tiedonsaannin puutteellisuus sekä rajoittunut koulutustarjonta. Lahden tutkimukseen osallistuneet vangit kertoivat saaneensa tietoa koulutuksesta pääosin muilta vangeilta, mikä toistuu myös tässä opinnäytetyössä. Lahti kritisoi tutkimuksessaan myös koulutukseen hakemiseen vaadittavaa vankien omaa aktiivisuutta, mihin vankila ympäristönä ei luo parhaimpia mahdollisia edellytyksiä. (Lahti 2009: 139.)

Vaikka koulutuksesta saatava informaatio koettiin heikoksi eikä hakemistapoja oltu määritelty kovin virallisesti, tutkimukseen osallistuneet vangit pitivät hakemisprosessia suhteellisen helppona. Hakeminen hoitui asiointilomakkeen kautta ja pääsääntöisesti hakijat haastateltiin ennen koulutuksen alkua. Vankien sekä henkilökunnan näkemykset koulutukseen hakuprosessista olivat yhteneväiset, eikä siinä kummaltakaan puolelta koettu olevan suuria ongelmia.

Haastatteluissa selvisi, että vangit olivat hakeneet koulutukseen pääsääntöisesti neljästä eri syystä: hyvän ruuan, mielekkään tekemisen, ammattipassien tai arjen taitojen oppimisen takia. Arjen taitojen sekä ruuanvalmistuksen oppiminen nousi tutkimuksessamme eniten esille, mikä kertoo siitä, että vangit haluavat kehittää itseään sekä saada opiskelusta hyötyä itselleen. Samoin Aution & Hautamäen tutkimuksessa (1991) vankien pääasialliseksi opiskelumotiiviksi oli noussut opiskelun tuoma hyöty. Myös Sunimento (2004) esittelee tutkimuksessaan opiskelun eri merkityksiä vangeille ja mainitsee yhtenä syynä opiskelulle ajan hyödyllisen käytön sekä mahdollisuuden irtautua vankimaailmasta. Nämä opiskelun motivaatiot tulivat esille meidänkin opinnäytetyössämme.

9.2 Koulutuksen arviointi ja vankien ennakko-odotukset koulutuksesta

Tutkimuksessamme selvisi, että vankien ennakko-odotukset koulutuksesta perustuvat kuulopuheisiin, sillä virallista informaatiota koulutuksesta ja sen sisällöstä on saatavilla niukasti. Pääsääntöisesti ennakkoajatukset koulutuksesta olivat positiivisia ja koulutuksella oli hyvä maine vankien keskuudessa. Vangit kertoivat olleensa mielissään siitä, että koulutus oli myös vastannut heidän odotuksiaan.

Tutkimustuloksien mukaan kaikki haastatellut vangit sekä henkilökunnan jäsenet olivat erittäin tyytyväisiä Portti-koulutukseen. Vangit kehuivat erityisesti koulutuksen ammattitaitoisia opettajia ja kertoivat heidän tuovan koulutukseen lisää mielenkiintoa. Myös herkullinen ruoka sekä ruuan valmistuksen opetteleminen olivat vankien mielestä parhaimpia puolia koulutuksessa. Ammattipassit nousivat esille hyvänä asiana sekä työntekijöiden että vankien haastatteluissa.

Portti-koulutuksen sisältö koettiin kokonaisuudessaan hyväksi, vaikka työntekijöillä olikin muutamia pieniä kehitysjatoksia sitä koskien. Parin vangin mielestä iltapäivän tunnit olivat tylsiä tai turhia, mutta negatiiviset mielipiteet jäivät kuitenkin positiivisten jalkoihin. Eniten kehitettävää vangit löysivät ATK-taitojen opetuksesta, sillä sitä koettiin olevan liian vähän. Kosken ja Miettisen (2007) tutkimus tukee vankien mielipiteitä, sillä sen mukaan monien vankien tietotekniset valmiudet ovat huonoja tai erittäin huonoja. Nyky-yhteiskunnassa ATK-taitoja tarvitaan lähes kaikkien asioiden hoitamisessa ja niiden puuttuminen vaikeuttaa yhteiskuntaan kiinnittymistä sekä osallistumista ja saattaa edistää syrjäytymistä. (Koski & Miettinen 2007: 60-68.)

9.3 Koulutusryhmän arviointi

Tutkimustulokset -osiossa esitetyt Portti-ryhmän kehittymisen vaiheet ovat selkeästi yhteneviä Penningtonin (2005) määrittelemien ryhmän kehitysvaiheiden kanssa. Muodostumisvaiheelle tyypillisinä asioina Pennington mainitsee jäsenten tutustumisen sekä johtajan tärkeän aseman, mitkä tulivat esille myös opinnäytetyössämme. Varsinaista kuohuntavaihetta ei niin selkeästi opinnäytetyömme tutkimustuloksissa tullut ilmi, mutta ryhmän toiminnan sääntöjen sekä toimintatapojen selkiyttäminen voidaan käsittää kuohuntavaiheeseen kuuluvaksi.

Tutkimustuloksissamme Portti-ryhmän toimintaa kuvaillaan alkuvaiheiden jälkeen luontevaksi ja aikaansaavaksi. Ryhmän jäsenet toimivat tiiviisti yhdessä ja ryhmähenki on selvästi huomattavissa. Portti-ryhmällä on siis yhteinen päämäärä, jonka eteen jäsenet tekevät töitä.

Edellä mainitut Portti-ryhmän toiminnan piirteet ovat rinnastettavissa Penningtonin (2005) esittämiin ryhmän kehitysvaiheisiin. Normeista sopimisen vaiheelle sekä suoritusvaiheelle ovat tyypillistä muun muassa koheesion kehittyminen sekä ryhmän jäsenten välinen keskinäisriippuvuus (Pennington 2005: 73).

Ryhmän toiminnan päätösvaihetta emme tutkimuksessamme pääsääntöisesti käsitelleet. Tyypillistä päätösvaiheelle on ryhmän jäsenten eroaminen ja ryhmän hajoaminen toiminnan loputtua. Usein vaiheeseen liittyy tietyn tyyppistä haikeutta sekä tyhjän olon tunnetta. (Pennington 2005: 73-74.) Portti-ryhmän toimintaa seuranneina voimme kuitenkin otaksua, että koulutuksen viimeisillä kerroilla jäsenet käyvät läpi erilaisia haikeita tunnetiloja, jotka aiheutuvat koulutuksen loppumisesta sekä koulutusryhmän hajoamisesta. Usein vangit jatkavat koulutuksen jälkeen omilla teillään, eivätkä palaa yhteen vanhan ryhmän kanssa.

Tutkimustuloksissamme tuli ilmi koulutusryhmässä selkeästi näkyvä vertaistuki. Vertaistuellla tarkoitetaan samassa tilanteessa olevien tai samoja kokemuksia jakavien ihmisten toisilleen antamaa tukea ja sen on todettu vaikuttavan myönteisesti kuntoutumiseen (Mielenterveyden keskusliitto ry. 2010). Vertaistuen kerrottiin olevan tärkeässä asemassa Portti-koulutusryhmässä ja se näkyi muun muassa heikompien vankitovereiden tukemisena sekä vankitovereiden kannustamisena.

Tutkimuksessamme selvisi, että kaikki vangit suhtautuivat ryhmämuotoiseen koulutukseen hyvin, vaikka heistä kaikki eivät tunteneet toisiaan entuudestaan. Työntekijät kertoivat ryhmämuotoisen koulutuksen olevan hyödyksi vangeille, sillä sen myötä he oppivat toimimaan paremmin toisten ihmisten kanssa eivätkä täysin vieraannu sosiaalisesta kanssakäymisestä. Vaikka koulutuksen toteutus ryhmämuotoisena rajaakin hakijajoukkoa, sen koettiin tuottavan kuitenkin enemmän hyötyä kuin haittaa.

9.4 Koulutuksen vaikutus vankien tulevaisuuteen

Tutkimuksessamme selvisi, että kaikki haastatellut vangit sekä työntekijät uskoivat koulutuksen vaikuttavan vankeihin positiivisesti. Koulutuksen uskottiin parantavan vankien tulevaisuuden näkymiä sekä kykyä suunnitella omaa tulevaisuutta. Muun muassa vankien sosiaalisten taitojen, elämänhallinnan sekä itsetunnon todettiin parantuvan koulutuksen kuluessa.

Portti-koulutus sisältää piirteitä, jotka ovat tyypillisiä esimerkiksi sosiaaliselle kasvatukselle sekä kuntoutukselle ja yhteisökuntoutukselle. Sosiaalisen kasvatuksen ja kuntoutuksen piirteitä koulutuksessa edustavat vankien oppiminen yhteiskunnassa toimimisen tavoille sekä

pyrkimys kehittää niitä taitoja, joita ihminen tarvitsee jokapäiväisessä elämässä. Yhteisökuntoutuksen kanssa yhteneviä asioita Portti-koulutuksessa ovat muun muassa vertaistuellinen sekä kuntoutusmyönteinen ilmapiiri, joiden avulla saavutetaan itsetuntoa kohentavia tuloksia. (Kts. Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010 & Kuntoutusportti.)

Tänä päivänä yhtenä vankeinhoidon keskeisimpänä tavoitteena pidetään vankien elämänhallinnan lisäämistä, mitä myös Portti-koulutuksella pyritään saamaan aikaan. Elämänhallinnan lisääminen vankilaympäristössä on kuitenkin vaikeaa, sillä vankila ei anna mahdollisuutta kovin omatoimiseen tai itsenäiseen toimintaan. Vankiaineista leimaa sama ”opittu avuttomuus”, jolla tarkoitetaan juuri vankila- tai muun laitostympäristön vangeille luomaa kyvyttömyyden tunnetta. (Kurki, Kurki-Suutarinen, Taruvuori 2010: 63.) Tutkimustuloksistamme ilmenee, että Portti-koulutuksen myötä vankien kiinnostus omaa elämää sekä omia asioita kohti on lisääntynyt ja motivaatio omien asioiden ajamiseen on vahvistunut. Myös itsetunnon kerrottiin kohentuneen ja vankien omatoimisuuden lisääntyneen koulutuksen aikana. Voidaan siis päätellä, että Portti-koulutus edistää vankien elämänhallinnan taitoja.

9.5 Vangin oppimispolku Portti-koulutuksessa

Olemme muodostaneet tutkimustuloksiimme pohjaten kaavion ”Vangin oppimispolku Portti-koulutuksessa” (kts. s. 48), jolla pyrimme kuvaamaan tiivistetysti ja pelkistetysti koulutusprosessin kulkua sekä sen edetessä heränneitä kokemuksia ja tunteita. Polun yläpuolella kulkevat koulutuksen konkreettiset etenemisvaiheet ja sen alapuolella vaiheisiin liittyvät tunteet sekä haastatteluista esille nousseet koulutuksen kuntoutukselliset piirteet.

Ennen koulutuksen alkamista vangeilla oli kuulopuheiden mukaan muodostettuja ennakkoodotuksia koulutuksesta. Ennakko-odotukset olivat herättäneet vankien kiinnostuksen koulutusta kohtaan ja ne olivat pääosin positiivisia. Niiden todettiin pitäneen paikkansa koulutuksen alettua. Hakemis- ja haastatteluvaiheessa vankien motivaatiota pyrittiin herättelemään ja henkilökunnan tehtävänä oli ottaa selvää, ketkä vangit selviäisivät sekä sopeutuisivat koulutukseen.

Koulutuksen alkuvaiheessa tunteiden kirjo oli suuri. Vangit kertoivat tunteneensa olonsa jännittyneeksi sekä varautuneeksi, sillä he eivät tunteneet kurssikavereitaan. Koulutuksen alussa vangit eivät olleet kovin omatoimisia, sillä he tunsivat olonsa epävarmaksi. Kuitenkin varautuneisuudesta huolimatta vangit alkoivat jo ensimmäisinä päivinä tutustua toisiinsa ja löytää yhteistä säveltä. Koulutuksen edetessä vankitoverit sekä henkilökunta tulivat tutuiksi

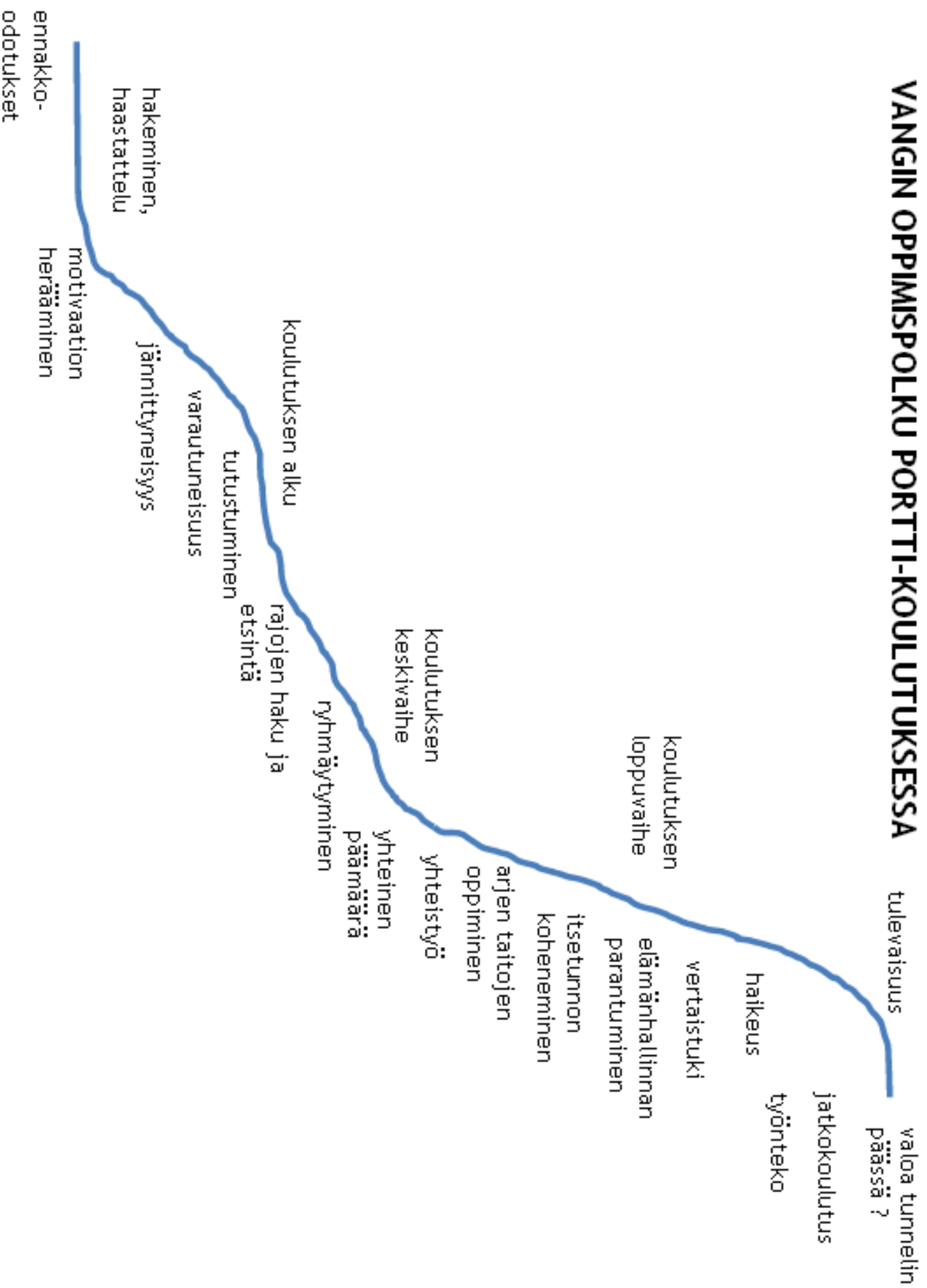
toisilleen ja myös toimintatavat sekä taidot alkoivat kehittyä. Koulutusryhmä alkoi muodostua tiiviimmäksi ja jäsenet etsivät rajoja sekä omaa paikkaansa ryhmässä.

Koulutuksen keskivaiheilla ryhmäytymistä oli jo tapahtunut ja vangit työskentelivät yhdessä saavuttaakseen yhteisen päämääränsä. Vangit olivat päässeet irti sellikäytävillä luomistaan rooleista ja pystyivät nyt vapautuneemmin tekemään töitä toistensa kanssa. Vangit olivat oppineet monia asioita ja ne paransivat heidän itseluottamustaan sekä itsetuntoaan. Näin ollen myös vankien omatoimisuus hoitaa asioita parantui.

Koulutuksen edetessä vankien toiminta hitsaantui entistä enemmän yhteen ja toiminnassa alkoi näkyä jopa vertaistuellisia piirteitä. Vangit auttoivat toisiaan, jos joku ei pystynyt suoriutumaan annetuista tehtävistä. Vangit myös saivat kannustusta sekä tukea vankitovereiltaan ja he pystyivät keskustelemaan toistensa kanssa henkilökohtaisista ja vaikeista asioista.

Koulutuksen lopun lähestyessä vankiryhmässä alkoi näkyä pientä haikeutta, sillä koulutuksen päätyttyä he todennäköisesti eivät pitäisi toisiinsa yhteyttä enää niin tiivistä. Vangit olivat kasvaneet henkisesti ja he pystyivät paremmin hoitamaan omia asioitaan sekä suhtautumaan omiin mahdollisuuksiinsa realistisemmin. Vankien tulevaisuuden suunnitelmat olivat selkiintyneet koulutuksen myötä ja kohentuneen itsetunnon sekä parantuneiden sosiaalisten taitojen ansiosta he pyrkivät jonkinlaisen jatkokoulutuspaikan tai työpaikan saantiin.

VANGIN OPPIMISPOLKU PORTTI-KOULUTUKSESSA

10 POHDINTA

Opinnäytetyön tekoprosessi herätti meissä monenlaisia ajatuksia liittyen vankien kuntouttamiseen sekä Portti-koulutukseen. Mielestämme vankien kuntouttaminen sekä valmentaminen siviilielämään on tänä päivänä yksi vankeinhoidon tärkeimpiä tehtäviä. Uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi olisi tärkeää, että vankien edellytyksiä rikoksettomaan elämään ylläpidettäisiin ja lisättäisiin jo vankilassaoloaikana. Vankilaympäristö luo kuitenkin omat haasteensa kuntoutukselle, sillä sekä vankilan sisäisestä sekä ulkoisesta turvallisuudesta on pidettävä kiinni.

Mielestämme Portti-koulutus on erinomainen esimerkki siitä, miten vankilan muurien sisäpuolella voidaan kuntouttaa vankeja monipuolisesti ja suunnata vankien katseet tulevaisuuteen. Monien vankien elämänhallintataidot sekä sosiaaliset valmiudet ovat puutteellisia, mikä heikentää heidän mahdollisuuksiaan pärjätä siviilissä. Portti-koulutuksessa pyritään parantamaan juuri näiden taitojen puutteita ja käytännön läheisellä opetuksella myös vankien arjen taidot parantuvat. Onnistumisen kokemusten myötä vankien itsetunto kohenee ja he uskaltavat ottaa enemmän vastuuta omasta elämästään.

Portti-koulutuksen hyödyllisyydestä kertoo mielestämme se, että tutkimukseemme haastatellut vangit sekä henkilökunnan jäsenet olivat kaikki yhtä mieltä koulutuksen mielekkyydestä, tarpeellisuudesta sekä sen toimivuudesta. Jo tutustumiskäynneillä meille muodostui todella positiivinen kuva koulutuksesta, jota haastattelut vain lisäsivät. Vangit ja henkilökunnan jäsenet toimivat yhteisymmärryksessä toistensa kanssa ja henkilökunnan innostus koulutuksesta tarttui vankeihin. Henkilökunnan ammattitaito sai vangit suhtautumaan koulutukseen tosissaan ja herkulliset ruoat toivat mielekkyyttä sekä vaihtelua lusimiseen.

Portti-koulutus on ainutlaatuista, sillä sitä ei samassa mittakaavassa järjestetä missään muussa Suomen vankilassa. Kuitenkin sen hyödyllisyyden ja toimivuuden takia olisi mielestämme hyvä, jos se leviäisi laajemmin käyttöön vankeinhoidon piirissä. Ikävä kyllä se vaatii onnistuakseen paljon resursseja, kuten kunnolliset opetustilat opetuskeittäineen. Tämän päivän buumina olevat jatkuvat säästökuurit ja taloudellisuuden tavoittelu eivät siis ainakaan edesauta koulutuksen yleistymistä.

11 LOPUKSI

Opinnäytetyössämme selvitimme vankien ja henkilökunnan kokemuksia Riihimäen vankilassa järjestettävästä Portti-koulutuksesta. Käytimme tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista tutkimusotetta ja aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Haastattelimme tutkimukseemme yhteensä 13:a Portti-koulutukseen osallistunutta miesvankia sekä viittä työntekijää.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi tammikuussa 2010 aiheen valinnasta sekä aiheeseen tutustumisesta. Tammikuussa aloimme sommitella opinnäytetyöllemme teoreettista viitekehystä sekä tehdä tutkimussuunnitelmaa. Tutkimussuunnitelmaseminaari pidettiin 18.3.2010, jonka jälkeen kasasimme lisää aineistoa ja työstimme opinnäytetyötämme. Haastattelut opinnäytetyötämme varten teimme toukokuussa 2010 sekä syyskuussa 2010. Syyskuun haastattelujen jälkeen kasasimme aineistomme ja aloimme kirjoittaa opinnäytetyömme tutkimustuloksia.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi on ollut pitkä ja haastava, mutta myös mielenkiintoinen sekä antoisa. Opinnäytetyömme tekoa helpottivat ja selvensivät vierailut Riihimäen vankilaan, joiden kautta pääsimme seuraamaan Portti-koulutusryhmän toimintaa sekä tutustumaan Riihimäen ammattioppilaskouluun. Mitään ylitsepääsemätöntä ongelmaa emme ole opinnäytetyömme teon aikana joutunut kohtaamaan ja prosessi on sujunut joustavasti.

Suuri kiitos opinnäytetyömme toteutumisesta kuuluu niille vangeille sekä henkilökunnan jäsenille, joita saimme tutkimukseemme haastatella. Haluamme myös kiittää lehtori Harri Jokelaa, joka on tehnyt käytännön järjestelyt puolestamme Riihimäen vankilassa. Olisimme ehkä jääneet vankilan porttien ulkopuolelle ilman Harrin apuja. Kiitämme myös Riihimäen vankilan henkilökunnan jäseniä, joita tapasimme opinnäytetyömme teon tiimoilta. Heidän positiivinen sekä kannustava suhtautuminen opinnäytetyötämme sekä meitä kohtaan teki tutkimuksen teosta mielekkäämpää ja sujuvampaa.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Autio, S. & Hautamäki, T. 1991. Opiskelijana vankilassa. Peruskoulu- ja lukio-opintoja suorittavien vankien opiskelukokemuksia. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/1991. Valtion painatuskeskus: Helsinki.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Foucault, M. 2001. Tarkkailla ja rangaista. Otavan Kirjapaino Oy: Keuruu.

Härkäpää, K. & Järvikoski, A. 2008. Kuntoutuksen perusteet. WSOY.

Koski, L. & Miettinen, K. 2007. Vangit koulutuksessa. Selvitys koulutukseen osallistumisesta, oppimisvalmiuksista ja -strategioista sekä opetuksen laadusta. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2007. Vammalan Kirjapaino Oy: Vammala.

Koskinen, E. 2009. Kalkille rakennettu elämä. Vuorineuvos Petter Forsström 1877-1967. Otavan Kirjapaino Oy: Keuruu.

Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampereen yliopistopaino Oy: Tampere.

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2007. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Liukko, E. 2006. Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. Yliopistopaino.

Muilu, M. & Vihma, P. 1994. Suomen vankilat 1993-1994. Oikeusministeriö. Vankeinhoito-osasto.

Niemistö, R. 2000. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Tammer-paino: Tampere.

Nordic Prison Education. A lifelong learning perspective. 2005. TemaNord. AKA Print A/S: Århus.

Opetushallitus 2010. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa 2010. Opetussuunnitelman perusteet. Määräys / 011 / 2010.

Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Tammer-Paino: Helsinki.

Rantanen, T. 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja "sosiaalinen". Teoksessa "Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen." (toim.) Rantanen, T. Edita Prima Oy: Vantaa.

Rikosseuraamusvirasto. 2008. Vankilaopetuksen strategia vuosille 2008-2012. Helsinki.

Roos, J. P. 1988. Elämäntavasta Elämäkertaan. Tutkijaliitto. Gummerus kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Takala, M. 1998. Ammattikoulu muurin takana. Riihimäen ammattioppilaskoulun viisi vuosikymmentä (1948-1998). Riihimäen konepajakoulun säätiö. Vammalan Kirjapaino Oy: Vammala.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Livonia Print: Latvia.

Verkkolähteet:

EDU. 2010. Oppimisympäristöt. [WWW-dokumentti].
<<http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,49890>>. (Viitattu 22.9.2010.)

Kuntoutusportti. 2010. Sosiaalinen kuntoutus. [WWW-dokumentti].
<http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/kuntoutus/palvelujarjestelma/sosiaalinen_kuntoutus/>. (Viitattu 21.9.2010.)

Lahti, K. 2004. Opintieillä vankilassa. Vankien strategiat selviytyä vankeusajasta - Näkökulmia marginalisaatioon ja vankeinhoitoon. Kasvatustieteen laitos. Turun yliopisto. [PDF-dokumentti]. <http://www.rskk.fi/kirjasto/elektroninen_aineisto/2009/lahti_kati.pdf>. (Viitattu 12.10.2010.)

Mielenterveyden keskusliitto ry. 2010. Vertaistuki. [WWW-dokumentti].
<<http://www.mtkl.fi/tietopankki/kuntoutuminen/vertaistuki/>>. (Viitattu 12.10.2010.)

Nyyti ry. Opiskelijoiden tukikeskus. 2009. Elämänhallinta. [WWW-dokumentti].
<http://www.nyyti.fi/linkit_ja_artikkelit/artikkelit/elamanhallinta.htm>. (Viitattu 22.9.2010.)

Rikosseuraamuslaitos. 2010a. Riihimäen vankila. [WWW-dokumentti].
<<http://www.rikosseuraamus.fi/6407.htm>>. (Viitattu 18.9.2010.)

Rikosseuraamuslaitos. 2010b. Arvot. [WWW-dokumentti].
<<http://www.rikosseuraamus.fi/49204.htm>>. (Viitattu 24.9.2010.)

Sosnet. 2010. Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto. Kuntouttava sosiaalityö. [WWW-dokumentti]. <http://www.sosnet.fi/Lisensiaatinkoulutus/Kuntouttava_sosiaalityo.iw3>. (Viitattu 5.11.2010.)

Sunimento, K. 2004. Ammatti oppisopimuksella vankilassa. Vankien kokemuksia oppimisesta oppisopimuskoulutuksessa sekä opiskelun merkitys vangeille. Rikosseuraamusviraston verkkojulkaisuja. [PDF-dokumentti]. <http://www.vhkk.fi/Sunimento_Kati.pdf>. (Viitattu 15.3.2010.)

Julkaisemattomat lähteet:

Tuompo, K. 2010. Haastattelu. Riihimäen vankila.

Jokela, H. 2010. Haastattelu. Riihimäen vankila.

LIITTEET

LIITE 1

OPINTOJEN MUODOSTUMINEN

Koulutuksen laajuus on 20 opintoviikkoa

Arien taidot

Ruoanvalmistus ja leipominen	3 ov
Ravitsemus ja erityisruokavaliot	1 ov
Kodin puhdistus ja vaatehuolto	2 ov
Ammattikortit (hygienia, anniskelu, työturva, Ea)	4 ov

Opiskelu- ja sosiaaliset taidot, yleissivistävät opinnot

Opiskelu/oppimisvalmiudet (IE)	2 ov
Tietotekniikka	2 ov
Viestintä- ja vuorovaikutustaidot	2 ov
Liikunta	1 ov
Yhteiskunnassa ja kuluttajana toimiminen	1 ov
Arjen psykologia	1 ov
Hensu-tunnit (tukiopetus, autokoulun teoria yms.)	1 ov

LIITE 2

VANKIHAASTATTELU, KEVÄT 2010

1. TEEMA

Portti-koulutuksen arviointi

- Miten tyytyväinen olet koulutukseen? Miksi?
- Mikä koulutuksessa oli hyödyksi? Mikä koulutuksessa oli huonoa?
- Mitä eri asioita sinulle on opetettu koulutuksessa? (Esim. internetin käyttö, asunnonhaku, silittäminen...?)
- Mihin olisit toivonut muutosta koulutuksessa? Mitä olisi voinut olla enemmän ja mitä vähemmän?
- Oliko koulutusryhmä mielestäsi hyvä? Miten tulit toimeen muiden kanssa?
- Oliko ryhmässä mitään ongelmia, jos oli, niin minkälaisia? Tuliko välien selvittelyä tai kinaa?
- Miten ryhmän toiminta erosi, jos vertaat ensimmäisiä koulutuskertoja viimeisimpiin koulutuskertoihin?
- Miten vangit, jotka eivät ole Portti-koulutuksessa suhtautuvat teihin kongilla?
- Oletko hyödyntänyt koulutuksessa oppimiasi taitoja lomilla tai vankilassa? Miten, esimerkiksi?

2. TEEMA

Portti-koulutuksen vaikutus vangin tulevaisuuteen vankilassa tai siviilissä

- Luuletko, että Portti -koulutuksesta voisi olla hyötyä tulevaisuudessa? Mihin siitä voisi olla hyötyä?
- Onko sinulla suunnitelmia, mitä teet seuraavaksi? (HOPS) Esim. koulutukseen hakeutuminen vankilassa tai siviilissä tai oletko jo hakenut johonkin koulutukseen

LIITE 3

VANKIHAASTATTELU, SYKSY 2010

1. TEEMA

Syy koulutukseen hakeutumiselle ja ennakkoajatukset sekä -odotukset koulutuksesta

- Mistä sait tietoa koulutuksesta? Oliko tieto helposti saatavilla?
 - saitko tietoa muilta vangeilta? vai keneltä?
- Oliko hakeminen helppoa vai vaikeaa, miksi? Miten hakeminen tapahtui?
- Miksi halusit mukaan koulutukseen?
- Miten muut vangit suhtautuivat siihen, että hait mukaan koulutukseen?

- Minkälaiseksi kuvittelit koulutuksen? Minkälainen käsitys sinulla oli koulutuksesta ennen sen alkamista?
- Miten suhtauduit siihen, että koulutuksessa toimitaan ryhmässä? Minkälaisia tunteita se herätti sinussa?

2. TEEMA

Koulutuksen ensivaikutelma ja ajatukset tulevaisuudesta

- Miten koulutuksen alku on mielestäsi mennyt?
- Mikä on ollut parasta ja mikä huonointa?
- Miten koulutusryhmä toimii? Oletko tutustunut muihin ryhmäläisiin?
- Miten koulutusryhmäläiset suhtautuvat toisiinsa? Kiusaaminen, nälviminen...

- Luuletko, että Portti -koulutuksesta voisi olla hyötyä tulevaisuudessa? Mihin siitä voisi olla hyötyä?
- Onko sinulla tulevaisuuden suunnitelmia tai mitä teet tämän koulutusjakson loppumisen jälkeen? Esim. koulutukseen hakeutuminen vankilassa tai siviilissä tai oletko jo hakenut johonkin koulutukseen?

LIITE 4

HENKILÖKUNTAHAASTATTELU, KEVÄT JA SYKSY 2010

1. TEEMA

Koulutusryhmän vaiheet

- Miten kuvaisit ryhmän toimintaa koulutuksen alussa?
- Oletko huomannut koulutuksen edetessä muutoksia ryhmän toiminnassa?
- Onko koulutuksen aikana erotettavissa erilaisia vaiheita ryhmän toiminnassa? (esim. tutustuminen, ryhmäytyminen...?)
- Näkyykö toiminnassa mielestäsi vertaistuellisia piirteitä, miten?
- Miten ryhmämuotoinen opetus sopii vangeille? Koetko, että ryhmä tukee sosiaalista kuntoutusta?

2. TEEMA

Koulutuksen arviointi

- Miten tyytyväinen olet koulutukseen? Miksi?
- Mitä eri asioita koulutuksessa opetetaan? Mitä olisi mielestäsi hyvä olla enemmän, entä vähemmän?
- Miten koulutuksessa olevat vangit pystyvät hyödyntämään oppimiaan taitoja vankilassa?
- Uskotko, että koulutus auttaa vankeja työn tai opiskelupaikan saannissa?
- Miten Portti-koulutuksessa olevia vankeja kohdellaan muiden vankien keskuudessa?
- Onko koulutuksessa mahdollisuuksia yksilölliseen ohjaukseen tai tarvittaisiinko sellaista?

3. TEEMA

Koulutukseen hakeminen

- Mistä vangit saavat tietoa koulutuksesta?
- Miten koulutukseen hakeminen tapahtuu?
- Onko opiskelijavalinnoilla merkitystä, missä vaiheessa vanki on suorittamassa tuomiota?
- Onko koulutukseen ollut paljon hakijoita?

Valmentava ja kuntouttava, Portti

KURSSI koulutus

9.8.-1.10.2010

voimassa

UUSIEN OPISKELUJOUKOIDEN VALINTAHAASTATTELUT VKO 32 / JOKELA HARRI, TUOMPO KAIJA, SUOMI PEKKA

klo	maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai
7:00 11:00	Arjen taidot opetuskeittiö Kaija Tuompo	Arjen taidot opetuskeittiö Kaija Tuompo	Arjen taidot opetuskeittiö Kaija Tuompo	Arjen taidot opetuskeittiö Kaija Tuompo	Arjen taidot opetuskeittiö Kaija Tuompo
11.00 - 12.00	tauko	tauko	tauko	tauko	
12:00 14:00	Arjen psykologia ja yhteistyötaidot luokka Leila Kaikkonen	Työpajaopinnot hygieniapassi op.keititö/luokka Kaija Tuompo	Työpajaopinnot Hensu/Opimisvalmennus op.keititö/luokka Kaija Tuompo	IE-koulutus luokka Leila Kaikkonen	Iltapäivätunnit alkaen 16.8.10
14:00 16:00	Yhteiskunnassa toimiminen luokka Pekka Kovanen	Liikunta kuntosali Pekka Suomi	ATK tietokone/luokka Kristiina Procope-Hietanen	Yhteiskunnassa toimiminen luokka Pekka Kovanen	

Opintokokonaisuus 9.8.-22.12.2010

Lähiopetustunnit

Opintokokonaisuus käsittää 3-jaksoa

- 1-jakso, 9.8.-1.10.2010
- 2-jakso, 4.10.-31.11.2010
- 3-jakso 1.12.-22.12.2010

- Kaija Tuompo 185 h + 28 h
- Leila Kaikkonen 14 h + 14 h
- Pekka Kovanen 28 h
- Kristiina Procope-Hietanen 14 h
- Pekka Suomi 14 h

LIITE 5